

Tartu Ülikool
Filosoofiateaduskond
Kultuuriteaduste ja kunstide instituut
Maailmakirjanduse õppetool

Teet Toome

Lootossuutra personoloogia

Magistritöö

Juhendajad:

Linnart Mäll

Jüri Talvet

Tartu

2008

Sisukord

Lühendid	4
Sissejuhatus	5
1. Lootossuutra	10
2. Bodhisattvate ja šraavakate üldiseloostus	17
3. Šraavakad	27
a. Kollektiivne ennustus	29
b. Šraavakad, kes küsivad ise ennustust	29
c. Kollektiivsena esinevad šraavakad	33
d. Muud: Śāriputra, Pūrṇa, Devadatta	34
4. Bodhisattvad	38
a. Vestluspartnerid	41
b. Bodhisattvad eelmistes eludes	44
c. Suured bodhisattvad	47
d. Kollektiivsena esinevad bodhisattvad	56
e. Nüüdsed bodhisattvad	60
f. Buddha seisundi ennustamine	60
5. Buddhad	61
a. Śākyamuni	62
b. Mineviku buddhad	67
c. Samaaegsed teiste maailmade buddhad	69
d. Ennustatud tuleviku buddhad	72
e. Prabhūtaratna	75
f. Kollektiivsena esinevad buddhad	76
6. Muud tegelased	77
a. Suutra esimeses peatüki loetelus esinevad tegelased	77
b. Ilmalikud	80

c. Lootossuutra kaitsjad	83
d. Muud mütoloogilised tegelased	84
d. Naised	85
Kokkuvõte	87
Summary	94
Kasutatud kirjandus	97

Lühendid

SP – *Saddharmapuṇḍarīkasūtra* (Vaidya 1960)

Sissejuhatas

Lootossuutra ehk terviknimega “Tõelise Seadmuse Valge Lootose suutra” (*saddharmapuṇḍarīkasūtra*) on nii ajalooliselt kui ka leviku poolest väga oluline budistlik suutra. Kirja on ta pandud meie ajaarvamise esimestel sajanditel Indias ja seejärel levinud Hiinasse, kus on aluseks Tiantai koolkonnale, ja Jaapanisse, kus ta on aluseks Tendai ja Nichireni koolkonnale. Eriti just Hiina ja Jaapani kultuuriruumis on Lootossuutra mõju olnud väga suur.

Lootossuutra tegelaste galerii on väga avar ja hõlmab budistlikus mütoloogias tuntud persoone. Just paljude budismi mütoloogiliste kujude kirjeldamisel on see suutra oluline (vt Mäll 2003: 176). Siin esinevad suured bodhisattvad Mañjuśrī, Maitreya, Avalokiteśvara, Samantabhadra jt. Samuti käsitletakse siin ka šraavakate ja bodhisattvate vahekorda ning esitatakse oluline kontseptsioon Buddhast (eluea kestvus).

Kuna uurimust, mis käsitleks kõiki Lootossuutras esinevaid tegelasi, pole siinkirjutaja andmetel veel tehtud (neid on küll üksikute tegelaste kohta või valikuliselt¹), siis on eelnevat arvesse võttes vastav töö kindlasti vajalik. Magistritööl on omad piirid ja et Lootossuutra on üsna ulatuslik suutra, siis ei saa käesolevas töös kindlasti käsitleda kõiki tegelastega seotud aspekte ja probleeme. Eelkõige on vaja Lootossuutras esinevaid tegelasi kirjeldada, klassifitseerida ja analüüsida. Loomulikult on antud klassifikatsiooni ja analüüsi puhul tegemist vaid ühe võimalusega ja kindlasti saab ainesele läheneda ka teisiti.

Eestis on mahajaana suutrate uurimisega tegelenud Linnart Mäll ja Märt Läänemets. L. Mäll on käsitlenud eelkõige *Aṣṭasāhasrikā Prajñāpāramitā*’d (vt nt Mäll 1998; 2003), samuti Teemantsuutrat ja Südasuutrat (vt nt Mäll

¹ Vaata nt Vorobyova-Desyatovskaya 2000, Kanno 2002.

1998; 2003; 2005); M. Läänemets on käsitlenud *Gandavyūhasūta*'t (vt nt Läänemets 2006; 2003). Nii Mäll kui Läänemets on mõlemad lähtunud ajaloolis-semiootilisest uurimismeetodist, mis põhineb teksti analüüsil, kusjuures teksti põhielementideks on terminid. Sellega seoses on eelkõige L. Mäll tegelenud tekstide tõlkimisega ja tõlketerminoloogia väljatöötamisega. Terminite täpse tõlkimise tähtsus, omakeelsete mõistevastete leidmine, aga samuti teksti sisemise struktuuri arvestamine nii teksti uurimisel kui tõlkimisel on määrava tähtsusega². Eelkõige on siin oluline just tekst ise, selle struktuur ja terminoloogia, üldine ideoloogiline kontekst ja hilisemad tõlgendused on sekundaarse tähtsusega.

Ka käesolev töö püüab läheneda käsitletavale tekstile sellest endast lähtudes, soovides avada tekstis käsitletud persoonide kaudu teksti ülesehitust ja sõnumit, eelkõige aga määratleda suutras esinevaid tegelasi.

Selleks, et mõista tegelasi Lootossuutras on kindlasti vajalik käsitleda lühidalt suutra teket ja seal esinevaid teemasid, kontseptsioone ja probleeme, sellele on pühendatud esimene peatükk. Teine peatükk käsitleb bodhisattvate ja šraavakate kui Lootossuutra põhiliste tegelaste võrdlevat kirjeldust.

Kõige üldisemalt võib Lootossuutra põhitegelased jagada kolmeks oluliseks kategooriaks: šraavakad, bodhisattvad ja buddhad. Nii on nad ka töös esitatud. Kolmas peatükk kirjeldab šraavakaid, neljas bodhisattvaid ja viies buddhasid. Lisaks on eraldi peatükis esitatud suutra kõrvaltegelased ja tegelased, kes antud kolme kategooria alla ei mahu.

Lootossuutra tegelaste piirjooni võib pidada teatud mõttes hajusateks ja seetõttu ei saa ka neid kolme kategooriat võtta absoluutsena. Nimelt võiks üheks ja samaks tegelaseks pidada seda, kes varasemalt oli näiteks šraavaka ja saab siis buddhaks. Kuid Lootossuutras on oluline tegelase määratlemine nime kaudu ja sellest lähtudes on erinevate nimede puhul tegemist erinevate

² Vaata nt artikkel "Tõlkekulg" (Mäll 1998)

tegelastega. Seetõttu on tegelase nimi käesolevas käsitluses tema esmane eristaja, sellele järgneb tema põhikategooria (šraavaka, bodhisattva, buddha) ning siis juba spetsiifilisem klassifikatsioon.

Lootossuutra esitab tegelasi ajalises perspektiivis ja sellega võtab võimaluse anda absoluutseid määranguid. Tegelane, kellest räägitakse, on kunagi olnud keegi teine või saab ta kunagi kellekski teiseks, muutub nii tema nimi kui identiteet. Seega lähtub suutra tühjuse kontseptsioonist, mis annab võimaluse isiku muutuseks ja lõpuks ka virgumiseks.

Ent peab ka märkima, et ühe nime all esineva tegelase tegevus erinevates peatükkides ei pruugi olla seotud. Seega on tegelane Lootossuutras alati tegelane konkreetsetes situatsioonides. Lootossuutra erinevad peatükid ei ole süžeeiliselt nii otseselt seotud, et enamikel juhtudel võiks kogu teost läbivalt abstraherida ühte või teist tegelast. Näiteks bodhisattva Bhaiṣajyarāja esineb mitmes peatükis, kuid need situatsioonid ei seosta seda tegelast ühtseks tervikuks, mis samas ei tähenda, et tegu poleks ühe ja sama tegelasega ning ühe nimega tegelast on seetõttu käsitletud ühtsena.

Enamus tegelasi esineb Lootossuutras ainult ühes situatsioonis. Näiteks neile ennustatakse, nad küsivad midagi, neile räägitakse midagi jne. Vaid mõned tegelased esinevad mitmetes situatsioonides ja erinevates rollides, siin tõusevad esile buddha Śākyamuni, tema tuntud õpilased ja suured bodhisattvad.

Kui püüda aga tegelasi seostada tervikuks mineviku ja tuleviku alusel, siis on sisuliste omaduste puhul oluline võtta aluseks see seisund või määratlus, millest lähtuvalt Lootossuutra seda konkreetset tegelast kirjeldab – ta on näiteks kas kuningas, naagatütar, šraavaka, bodhisattva, buddha vm. Seega mitte tegelase kronoloogiline alguspunkt, vaid asend Lootossuutras. Seda seisundit võib pidada tegelase põhimääratluseks. Sellele lisandub olenevalt tegelasest kas tema mineviku või tuleviku seisundi määratlus ning tihti ka tee kirjeldus kas minevikust olevikku või olevikust tulevikku.

Lootossuutra loob ajalis-ruumilise pildi, mille keskmes on situatsioon, kus buddha Śākyamuni kuulutab Ṛḍhrakūṭa ehk Raisakulli mäel seda suutrat. Kohal viibib hulk tegelasi. Neile lisaks räägitakse tegelastest, kes selle keskse situatsiooniga võrreldes asuvad kas teistes maailmades või teistes aegades (nt minevikus või ennustatud tulevikus).

Lootossuutrat võib teatud mõttes pidada buddhade ja bodhisattvate genealoogiaks. Nende eludest ja eelnevatest eludest jutustatakse lugusid. Seega on loo vorm oluline iseloomustaja ning töös on püütud neist teha kokkuvõtteid.

Lootossuutra mõistulugudes esinevaid tegelasi käesolev töö ei käsitle. Need tegelased esinevad ainult tüüpidenä ja neid kasutatakse teoses vaid võrdlusena. Nad on Lootossuutra tegelaste või situatsioonide iseloomustajad ja seega ei ole määratletud iseseisvate tegelastena.

Kõik nimed on töös toodud rahvusvahelises teaduslikud transliteratsioonis.

Töö põhineb väljaandel: *Saddharmapuṇḍarīkasūtra*, ed. by Vaidya, P. L. Buddhist Sanskrit Texts. Darbhanga: The Mithila Institute (of Post-Graduate Studies and Research in Sanskrit Learning), 1960. Kasutatud on ka mitmeid Lootossuutra tõlkeid Euroopa keeltesse, eelkõige H. Kerni tõlget sanskriti keelest inglise keelde.

Tegelaste jaotuse põhialused

Lootossuutra tegelasi võib jagada erinevatest printsiipidest lähtudes.

Tegelasi võib jaotada nende funktsiooni järgi Lootossuutra struktuuris. Näiteks kas tegelane on kuulaja, küsija, jutustaja vm.

Tegelasi võib jaotada selle järgi, milline on nende suhe virgumisse. Näiteks kas nad on šraavakad, bodhisattvad, kuidas nad Buddha õpetust vastu võtavad või ei võta seda üldse vastu.

Tegelasi võib jaotada ka nende kirjelduse järgi, mille suutra annab. Näiteks kas nad on ilmalikud budistid või mungad/nunnad, kas nad teevad imetegusid või mitte, kas nad pakuvad abi jne.

Samuti on olulised nende atribuudid ja nende keskkond, kuhu nad kuuluvad. Näiteks millises maailmas, buddhaväljas nad elavad, kust nad tulevad, kuhu lähevad, keda järgivad või õpetavad, juhivad jne.

Ilmselt ei saa valida ühte varianti nendest jaotusevõimalustest, vaid peab kasutama kõiki. Erinevate tegelaste puhul aga toob suutra esile erinevad küljed, mõne puhul tema funktsiooni teksti ülesehituses, mõne puhul tema suhte virgumisse või muu kirjelduse. Suutra ei esita iga tegelase puhul kõiki eelpoolnimetatud külgi, vaid nimetab enamasti neist ainult ühe.

Otsustasin jaotada tegelased kõigepealt nelja kategooriasse: šraavakad (ja pratjekabuddhad), bodhisattvad, buddhad ja muud, sest selline iseloomustus on alati selgelt iga tegelasega kaasnev, v.a. muidugi 'muud', mille alla käivad harvemesinevad tegelased, kes on üldiselt ka suutras vähemolulised. Seejärel kirjeldan neid kõiki suutras oleva materjali põhjal ning püüan siis anda täpsema klassifikatsiooni eelnevast kirjeldusest lähtudes.

Selleks, et tegelasi kirjeldada ja klassifitseerida, peab neid omavahel võrdlema, sest tihti seisnevad nende põhiomadused just vastandumises, eriti mis puudutab šraavakaid ja bodhisattvaid. Samas pole see vastandus alati absoluutne.

Lootossuutra kirjeldab paljude tegelaste minevikku ja ka tulevikku, milles neil tegelastel on tihti erinev nimi ja määratlus võrreldes olevikuga. Klassifikatsiooni aluseks on tegelase nimi ja sellega kaasnev määratlus, viimase alusel toimub peamine jaotumine tüüpideks.

1. Lootossuutra

Budismile alusepanija buddha Śākyamuni elas ilmselt aastatel –563. kuni –483.³ Ta pani pöörelema Seadmuseratta (*dharmacakra*)⁴ ehk pidevalt toimiva õpetuse, mis juhib olendeid virgumisele. Buddha eluajal ja veel ka sajandeid hiljem budistid tekste kirja ei pannud. Neid hakati kirja panema –1. sajandil. Sellest ajast pärineb theravaada budismi kaanon *Tipiṭaka* ja ilmselt samuti esimesed mahajaana suutrad, näiteks *Aṣṭasāhasrikā Prajñāpāramitā* (Mäll 2003: 234). Varased mahajaana suutrate sanskritikeelsed tekstid on tihti kaduma läinud ja midagi pole teada ka Lootossuutra varastest käsikirjadest. Kuid on teada mitu varast hiinakeelset Lootossuutra tõlget. Vaidya nimetab kuus tõlget, milles kolm varasemat, vastavalt 233. või 255. a., 270. a. ja 386. a., on tänaseks kaduma läinud; säilinutest on varaseim 335. a. ja hiliseim 601. a. (Vaidya 1960: viii). Winternitz nimetab varaseimaks tõlget 223. aastast (Winternitz 1983: 290). Kui lisada, et Lootossuutrat tsiteerib Nāgārjuna, kes elas ilmselt teise sajandi teisel poolel ja kolmanda esimesel poolel, siis võib Lootossuutra kirjapanekuaja panna 1. või 2. sajandisse. Ilmselt eelnes sellele ka suuline traditsioon, kuid selle algust on raske määratleda, samas on ka Lootossuutras mitmeid kohti, mis viitavad suutrale kui kirjutatud tekstile, mis rõhutab just kirjapaneku olulisust suutra tekkeloos.

Kõige populaarsem on hiinkeelseist tõlgetest Kumārajīva tõlge 406. a., mis on sisuliselt üsna lähedane tiibetikeelsele tõlkele 9. sajandist; Nepaali sanskritikeelsed käsikirjad, millel põhineb P. L. Vaidya sanskriti keelne väljaanne ning millele toetub käesolev uurimistöö, on kõik kirja pandud pärast aastat 1000 (Vaidya 1960: x).

³ Buddha Śākyamuni eludaatumite kohta on küll olemas erinevaid arvamusi (Mäll 2006: 199), on võimalik, et ta elas hoopis ligi sada aastat hiljem (vt nt Sarao 2004).

⁴ L. Mäll on loonud selle kohta sobiva termini 'tekstiloomes mehhanismi käivitamine' (Mäll 2005: 158-163 ja Mäll 2006: 218).

Nagu ütleb Vaidya, viitab suutra iseloom mahajaana küpsele arenemisastmele, eriti mis puudutab pühendumist Buddhale, säilmete kultust ja kujude austamist, samuti budistliku kunsti arenguastet (Vaidya 1960: x). Nii buddhade austamisele kui säilmetekultusele pöörab Lootossuutra palju tähelepanu, kusjuures tema vaatenurk on neid propageeriv. Näiteks ei suutu varaseim mahajaana tekst *Aṣṭasāhasrikā Prajñāpāramitā* säilmetekultusesse mitte eriti soosivalt ja vastandab neile *prajñāpāramitā* kultuse (Mäll 2003: 237). Kuid samas võib öelda, et Lootossuutra ka peab säilmetekultusest ülemaks Lootossuutra austamist.

Nagu mitmed teised mahajaana suutrad, nii koosneb ka Lootossuutra tekst vaheldumisi proosa- ja värss tekstist. Lootossuutra värssis tekstiosade keel on arhailisem kui proosateksti oma ning värssid kordavad tihti proosateksti sisu. Kuid värssid ei korda proosat sugugi mitte alati ja ei saa kindlalt väita, et värss on vanem kui proosa. Vaidya arvab, et ilmselt oli Lootossuutra olemas korraga kahes versioonis, millest lühem sisaldas peatükke 1.-20. ja 27, mõnedes hiina tõlgetes on pt 27 kohe peale 20. pt, pt 27 on kokkuvõte ehk epiloog (Vaidya 1960 viii). 21.-27. peatükkidest 21. on *dhāraṇī*'d ja teised peatükid on pühendatud väljapaistvatele bodhisattvatele. Kuid ka nõ lühemas versioonis on osi, mis, põhiliselt värssides, tunduvad keeleliselt vanemad. Peatükkides 21, 22, 23, 25, 26 ja 27 peaaegu pole värsses, ja need, mis on, ei korda alati proosat. Kuid kindlalt ei saa väita, et värssivorm oli varem ja proosa lisati hiljem, ja võib eeldada, et see oli tolle aja komme, kirjutada kõigepealt proosas ja korrata selle sisu siis värssis, kuna see on abiks mälule ja värsside arhailisem keel võib tuleneda värssimõõdulistest vajadustest. (Vaidya 1960: viii-ix). Samas, kuna suutra värssid on budistlikus hübriidsanskritis, mis on lähedane praakrititele, ning budistlikke tekste säilitati algselt suure tõenäosusega just praakritites, siis on võimalus, et värssid on vanemad kui proosa, samuti tõenäoline (Edgerton 1998a: 1-14).

Lootossuutra peatükkide 21 kuni 26 eraldiolek ülejäänud tekstist on üsna selgelt tajutav, kuid tundub, et ka ülejäänud osa, peatükid 1.-20., ei ole ühtne tekst. Juba mainitud värssi ja proosa erinevusele keeleajaloolises plaanis lisandub ka nende kohatine sisuline erinevus. Tajutav on ka 1.-20. peatüki sisuline jaotuvus kaheks: 1.-9. peatükk moodustab ühe sisulise terviku, mille esimene pool on suunatud šraavakatele ja tegeleb nende õpetamisega; peatükid 10.-20. on suunatud bodhisattvatele. A. Rawlinson toob välja veel rea erinevusi: suutra esimene pool, peatükid 1.-9. tegeleb eelkõige Buddha kiitmisega ja buddhateadmisega (*buddhajñāna*) jõudmisega, teine pool, peatükid 10.-20. aga kiidavad Lootossuutrat ja selle kuulutajaid; kui esimeses pooles esineb 11 ennustust (*vyākaraṇa*), siis teises pooles ainult 2; esimene pool tegeleb šraavakate, pratjekabuddhade ja bodhisattvate erinevuse kirjeldamisega, kuid suutra teine pool pöörab sellele vähe tähelepanu; samas aga kui suutra teine pool mainib koduvalt Lootossuutra kirjutamist, samuti räägib raamatutest, majaperemeestest, naistest, õilsatest tütardest (*kuladuhitṛ*) ja pühapaikadest (*caitya*), siis suutra esimene pool neid peaaegu ei mainigi (Rawlinson 1977: 4-5).

Juba selle põhjal võib järeldada, et tegemist on üsna erinevate tekstikihistustega. Kui siia lisada peatükkide 21.-26. eraldiseismine, siis saame kokku üsna kirju kompositsiooni. Ometi on suutra toimetajad või koostajad materjali töödelnud ja enamikes peatükkides, ka peatükkides 21.-26. võib kohata ühist temaatikat ja terminoloogiat, samuti viiteid Lootossuutrale. Ainus erand on siin peatükk 24, mis kõneleb bodhisattva Avalokiteśvarast, kus seos Lootossuutraga vormiliselt üldse ei ilmne. Kuid kogu suutrat seob siiski ühine temaatika, mis eelkõige on suunatud vahendite õpetuse (*upāyakaṣālya*) erinevate tahkude selgitusele ja illustreerimisele. Nii on vahendite õpetus Lootossuutrat tervikuna läbiv idee⁵. Vahendite õpetus

⁵ *Upāyakaṣālya* on mahajaana budismis väga oluline kontseptsioon, nii seatakse see mõiste ka ületavate toimingute (*pāramitā*) ritta. See tähendab, et virgumisele suunamisel võib õpetaja

annab võimaluse tõlgendada virgumisele viiva tee valguses nii Buddhaga seotud kui ka hilisemas budismi ajaloos toimunud sündmusi, kaasa arvatud Buddha enda elu, tema lahkumist ja taastulekut, samuti budismi levikut India kultuurikontekstist väljaspoole.

Tiantai koolkonnas levinud arvamuse järgi kuulutas buddha Śākyamuni Lootossuutrat oma elu lõpul enne täielikku vaibumist ehk *parinirvāṇa*'t (Lu K'uan Yü 1971: 2). Seega on Lootossuutra teatud mõttes Buddha õpetuse kokkuvõte, mis väljendub eriti ühe sõiduki (*ekayāna*) kontseptsioonis. Ühe sõiduki õpetus on Lootossuutra teine läbiv teema, kuigi sellega tegeleb eelkõige suutra esimene pool. On olemas ainult üks sõiduk ehk tee (*yāna*) ja erinevatest teedest ehk õpetustest on Buddha rääkinud vaid seepärast, et olendid on erinevate võimete ja vaimsete suundumustega ning ei suuda kohe kõike mõista. See ei tähenda aga, et oleksid ka erinevad sihid. Tegelikult on ainult üks tee, see on tee, mis viib buddha seisundisse ja mida õpetatakse bodhisattvatele. Ei ole eraldi šraavakate ega pratjekabuddhade nirvaanat. Tegelikult on ka šraavakad bodhisattvateel.

Ajalooliselt on Lootossuutra olnud populaarne just hiina budismis ja sellest lähtuvalt ka ka teistes Ida-Aasia maades, eriti Jaapanis, Koreas ja Vietnamis. Jonathan Silk väidab, et Indias polnud Lootossuutra eriti tuntud ega levinud, kuna talle ei viita India allikad (Silk 2001). Samas Yoshiro Tamura teatab, et Lootossuutrast räägivad nii Nāgārjuna, Sālamati kui Vasubandhu, viimane kirjutas isegi terve kommentaari (Tamura 1989:46). Samuti võib küsida, miks tegid hiinlased (ja muidugi ka indialased, kes tõlkegruppidesse kuulusid) lühikese aja jooksul tervelt kuus tõlget Lootossuutrast, kui see oli Indias vaid väheoluline tekst? Kuid paljud Lootossuutras kirjeldatud tegelaskujud saavad väga populaarseks nii tiibeti

kasutada ka esmapilgul vastuolulist teksti, kuna õpilased ei suuda lõplikku tõde kohe vastu võtta. Kuna bodhisattvad käivad buddha teed, siis on vahendite valdamine ka neile oluline oskus (vt ka *Upāyakaśalyasūtra* Tatz 2001).

kui hiina budismis. Eelkõige tõuseb siin muidugi esile Avalokiteśvara. Kuigi tiibeti budismis pole Lootossuutra tähtsus võrreldav tema populaarsusega Hiinas ja Jaapanis. Hiinas kirjutab Zhiyi Lootossuutra kohta kolm kommentaari ja 6. sajandil on neid veel teisigi (Tamura 1989:47-48). Jaapanis saab Lootossuutra silmapaistvaks apologeediks Nichiren (1222-1282), kelle järgijad on moodustanud mitu erinevat koolkonda ja on Jaapani ühiskonnas mõjukad tänapäevalgi.

Esimene tõlge Euroopa keeltesse oli E. Burnouf'i "Le Lotus de la bonne Loi", Pariis, 1852; teine tõlge oli inglise keelde Hollandi õpetlaselt H. Kern'ilt "The Lotus of the True Law", mis ilmus sarjas Sacred Books of the East, Vol. 21, Oxford, 1884. Inglisekeelseid tõlkeid on hiljem ilmunud mitmeid, kuid kõik teised on tehtud hiinakeelse tõlke vahendusel. Sama tendents on ka teistesse Euroopa keeltesse tehtud tõlgete puhul. Ilmselt on siin määravaks just Lootossuutra populaarsus Jaapanis, kus toetutakse hiinakeelsetele tekstidele.

Kuna Lootossuutra on olnud väga populaarne suutra, on selle kohta olnud ja on ka praegu hulgaliselt sekundaarset kirjandust. Suurem osa sellest suutrat seletav kirjandus, alates juba ülalviidatud India autorite teostest kuni tänapäeva eelkõige Jaapani autorite teosteni (nt Niwano 1990, Suguro 1998). Üheks tuntumaks läbi ajaloo on 5. sajandi Hiina autori Taoshengi kommentaar (Kim 1992).

Lootossuutra algab traditsiooniliselt mahajaana suutratele, kus jutustajaks on Buddha õpilane Ānanda (keda nimeliselt küll ei mainita). Järgnevalt loetletakse üles kohalviibivad olendid. Neid on palju ja nende kirjeldused on juba siin mütoloogilised, eriti mis puudutab arve. Lisaks šraavakatele ja bodhisattvatele, on Buddhat tulnud kuulama ka jumalad ja teised mütoloogilised tegelased nagu *nāga* kuningad, *kinnara* kuningad, *gandharva* kuningad, *asura* kuningad ja *garuḍa* kuningad.

Seejärel teeb Buddha imelisi märke (*mahānimittam prātihāryam*), nimelt valgustab ta kaheksa sada tuhat buddhavälja (*aṣṭādaśabuddhakṣetrasahasrāṇi*), mis asuvad idas (*pūrvasyām*) oma kulmude vahelt tuleva kiirega.

See ime avaldab suurt muljet ja Maitreya asub koguduse nimel küsitlema Mañjuśrī'd, sest viimane on eelmistes eludes näinud palju buddhasid. Mañjuśrī vastab, et paljud buddhad on sellise märgi andnud varemgi ja see osutab buddha soovile anda suurt õpetust.

Selline on situatsioon, kus Buddha hakkab esitama Lootossuutrat. Lootossuutra esimene pool, peatükid 1.-9., on pühendatud suuresti ühe sõiduki (*ekayāna*) ja oskuslike vahendite (*upāyakauśalya*) õpetusele. Siin esitatakse mitmeid mõistulugusid ja selle osa sihtgrupp on eelkõige šraavakad.

Lootossuutra teises pooles võib kõigepealt eristada peatükke 10. kuni 20., mille sihtgrupiks on eelkõige bodhisattvad ja mille sisuks on Buddha eluea selgitus ja Lootossuutra kultus ning Lootossuutra järgimisest ja kuulutamisest saadavad pälvimused. Lootossuutra lõpuosa peatükid 22. kuni 26. tegelevad samuti eelkõige bodhisattvatega, esitades just lugusid bodhisattvatest. Need lood on selgitused mõnede bodhisattvate kohta: nende nime, päritolu, võimete jm kohta. Tavaliselt esitab keegi Buddhale küsimuse ja viimane vastab seejärel. Kui Lootossuutra esimene pool püüab näidata, et bodhisattvate ja šraavaakate vahel erinevust põhimõtteliselt polegi, siis suutra teine pool šraavakatesse nii hästi ei suhtu. Võib öelda, et kui suutra esimene pool tegeleb otsese mahajaana propagandaga ja kaotab seetõttu vahe hinajaana ja mahajaana vahel, siis suutra teine pool taandub uuesti tavapärasemasse kahe tee eristamisse.

Lootossuutra tekst on enamasti dialoogi vormis, mis leiab enamasti aset buddha Śākyamuni ja mõne teise tegelase vahel. Seega on suurem osa tegelasi vestluspartnerid. Kuid mitte kõik. On ka neid tegelasi, kellest räägitakse lugusid. Samuti ei ole vestluspartneri roll kõige määravam, kui

püüda kirjeldada tegelase positsiooni suutras: mitmete tegelaste ainsaks funktsiooniks ongi küsida vaid üks küsimus Buddha käest, samas kui teistest räägitakse pikk lugu, mis hõlmab ka eelmisi elusid.

2. Bodhisattavte ja šraavakate üldiseloostus

Lootossuutras kõige enam tähelepanu pälvivad tegelased on bodhisattvad ja šraavakad. Nende võrdlemine ja vastandamine, aga ka samastamine, on Lootossuutra üks põhilisi teemasid. Samas põhjalikke määratlusi siit eriti ei leia.

Peab nõustuma A. Rawlinsoniga, et Lootossuutra ei ole huvitatud uue sõiduki defineerimisest⁶ ega ka sellel sõidukil kulgevate olendite defineerimisest. Kuid sellest hoolimata leidub Lootossuutras mitmeid kohti, mis teevad selgelt vahet erinevate lüsioloogiliste tüüpide vahel⁷. Üks kõige selgem kolme põhitüübi jaotus on järgmine.⁸

*tatra śāriputra ye sattvāḥ paṇḍitajātiyā bhavanti, te tathāgatasya
lokapiturabhiśraddadhanti | abhiśraddadhivā ca tathāgataśāsane'bhīyujyante
udyogamāpadyante | tatra kecit sattvā paragoṣaśravānugamanamākāṅkṣamāṇā
ātmaparinirvāṇahetuoscaturāryasatyānubodhāya tathāgataśāsane'bhīyujyante | te
ucyante śrāvakayānamākāṅkṣamāṇāḥ traidhātukānnirdhāvanti |...*

*anye sattvā anācāryakaṃ jñānaṃ damaśamathamākāṅkṣamāṇā
ātmaparinirvāṇahetorhetupratyayānubodhāya tathāgataśāsane'bhīyujyante, te
ucyante pratyekabuddhayānamākāṅkṣamāṇāstraidhātukānnirdhāvanti |...*

*apare punaḥ sattvāḥ sarvajñajñānaṃ buddhajñānaṃ
svayaṃbhūjñānāmanācāryakaṃ jñānamākāṅkṣamāṇā bahujanahitāya
bahujanasukhāya lokānukampāyai mahato janakāyasyārthāya hitāya sukhāya*

⁶ Rawlinson ütleb, et erinevalt *Aṣṭasāhasrikā Prajñāpāramitā*'st ei tegele näiteks Lootossuutra ja mitmed teised mahajaana suutrad uue *yāna* defineerimisega, vaid on keskendunud ülistamisele (Rawlinson 1977 15).

⁷ Lüsioloogia mõiste kohta vt L. Mälli artiklit "Ühest võimalikust lähenemisest *Śūnyavāda* mõistmisele" (Mäll 1998)

⁸ Antud määratluse olulisust märgib asjaolu, et D. T. Suzuki annab sellesama tsitaadi põhimääratlusena oma monograafias "Outlines of Mahayana Buddhism" (Suzuki 2007: 277-278). Kahjuks Suzuki seda tsitaati aga pikemalt ei analüüsi.

*devānāṃ ca manuṣyaṇāṃ ca
sarvasattvaparinirvāṇaḥetostathāgatajñānabalavaiśāradyānubodhāya
tathāgataśāśane'bhīyujyante | te ucyante
mahāyānamākāṅkṣamāṇāstraīdhātukānnīrdhāvanti | tena kāraṇenocyante
bodhisattvā mahāsattvā iti | (SP III: 55)*

"Seal, Śāriputra, väga targad olendid usuvad Nõndaläinut, Maailmaisa. Ja uskudes, rakendavad Nõndaläinu õpetust, selles järjekindlalt käivad. Seal on olendid, kes järgivad kõva häält, enesele pärisnirvaana soovimise pärast, nelja õilsat tõe mõistes Nõndaläinu õpetuses käivad. Nende kohta öeldakse: šraavaka sõidukit soovijad kolmikilma eest põgenevad. ...

Teised olendid õpetajata teadmist, ennastsuunavat meelerahu soovivad, enese pärisnirvaana põhjusel, põhjuseid mõistes Nõndaläinu õpetuses käivad. Nende kohta öeldakse pratjekabuddhasõidukit soovijad kolmikilmast põgenevad. ...

Jällegi teisel olendid kõikteadja teadmist, buddhateadmist, iseseisvat teadmist, õpetajata teadmist soovivad paljude inimeste hüveks, paljude inimeste õnneks, inimhulga kasuks, hüveks, õnneks jumalate ja inimeste ning kõigi olendite pärisnirvaana põhjusel, Nõndaläinu teadmise väe kartmatust mõistes Nõndaläinu õpetuses käivad. Nende kohta öeldakse suurt sõidukit soovijad kolmikilmast põgenevad. Seetõttu öeldakse bodhisattvad mahasattvad."⁹

Kolme lüsioloogilise tüübi puhul võib välja tuua (1) omadused, mis neil kõigil on ühised, (2) omadused, mille alusel nad erinevad.

(1) Kolm omadust, mis on kõigil kolmel tüübil on ühised.

1. Nad on õpetlaste ehk tarkade hulka kuuluvad (*paṇḍita-jātīyā*).

⁹ Siin ja edaspidi Lootossuutra katkendid minu tõlkes. – T. T.

2. Nad usuvad (*abhiśraddadhanti*) Nõndaläinut ja rakendavad Nõndaläinu õpetust ehk käivad selles õpetuses (*tathāgata-śāsane'bhiyujyante*).

3. Põgenemine kolmikilmast (*traidhātukān-nirdhāvanti*).

Need ühisomadused peavad iseloomustama budismi teel käijat üldiselt.

(2) Kõigi kolme tegelastüübi (lüsiloogilise tüübi) kirjeldamisel tuuakse välja kolm olulist iseloomustajat, mis vastavalt tüübile erinevad.

1. Mida püüdlejad soovivad.

2. Mis on nende ajend ehk põhjus (*hetu*).

3. Mida nad mõistavad.

Vaatan lähemalt kolme tüüpi eristavaid omadusi, mille põhjal võib esitada Lootossuutra kõige põhilisema lüsiloogiliste tüüpide jaotuse.

1. Mida püüdlejad soovivad.

a. Šraavakad ehk šraavakasõiduki soovijad (*śrāvakayānam-ākāṅkṣamāṇāḥ*) soovivad järgida (*anugamana*) kõvahäälset häält (*para-ghoṣa-śrava*). Seega on neile oluline õpetaja, kes neid rangelt juhib.

b. Pratjakabuddhad ehk pratjebuddhasõiduki soovijad soovivad ilma õpetajata teadmist (*anācāryakaṃ jñānaṃ*) ja nad püüdlevad meelerahu (*śamatham*) poole enese (*dama*) juhatusel.

c. Bodhisattvad ehk bodhisattvad mahāsattvad (*bodhisattvā mahāsattvā*) soovivad kõikteadja teadmist (*sarvajñajñānaṃ*), buddhateadmist (*buddhajñānaṃ*), iseseisvat teadmist (*svayaṃbhūjñānaṃ*) ja teadmist, mis on ilma õpetajata (*anācāryakaṃ jñānaṃ*).

2. Kuidas nad soovides käituvad ehk mis põhjusel (*hetu*) nad seda teevad.

a. Šraavakad kulgevad iseenda täieliku nirvaana pärast (*ātma-parinirvāṇa-hetos*).

b. Pratjekabuddhad samuti iseenda täieliku nirvaana pärast (*ātma-parinirvāṇa-hetos*).

c. Bodhisattvad mahasattvad on tee ette võtnud paljude inimeste (*bahujana*) hüve (*hitāya*), õnne (*sukhāya*) pärast, sest nad on maailma suhtes kaastundlikud (*loka-anukampāyai*) ja teevad seda kõigi olendite (*sarvasattva*), kelle hulka kuuluvad nii jumalad (*devānām*) kui inimesed (*manuṣyāṇām*), täieliku nirvaana pärast (*parinirvāṇa-hetos*)¹⁰.

3. Mida nad mõistavad.

a. Šraavakad mõistavad (*anubodhāya*) nelja õilsat tõe (*caturāryasatya*).

b. Pratjekabuddhad mõistavad põhjuseid (*hetu-pratyaya*) ehk põhjuslikkuse seadmust.

c. Bodhisattvad mahāsattvad mõistavad nõndaläinu teadmise väe kartmatust (*tathāgata-jñāna-bala-vaiśāradya*).

Nagu näha ühendab nii pratjekabuddhasid kui ka bodhisattvaid soov 'õpetajata teadmise' järele. Kuid, nagu tekst varem ütleb, siis Nõndaläinut nad ikkagi usuvad ja tema õpetuse järgi käivad. Seega ei mõelda siin ilmselt õpetaja puudumist, vaid rõhutatakse nende iseseisvat mõtlemist. S.t, nad usuvad küll Nõndaläinut ja järgivad tema õpetust, kuid nende teadmine on juba õpetajast sõltumatu. Nad ei soovi jääda ainult õpetuse kuulajateks, vaid jõuda seisundini, kus nende teadmine ehk teadvus toimib iseseisvalt.

Kuid erinevalt pratjekabuddhadest iseloomustab suutra bodhisattvate soovitavat seisundit veel kolme terminiga. Bodhisattvad soovivad ka kõikteadja teadmist (*sarvajñajñānam*), buddhateadmist (*buddhajñānam*), iseseisvat teadmist (*svayaṃbhūjñānam*). Seega ei ole nende soovitav seisund ainult iseseisev, vaid buddhale omane teadmine, mida iseloomustab ka

¹⁰ Siin on eesmärgiks parinirvaana, aga mitte ülim täielik virgumine (*anuttarāsaṃyaksambodhi*). Termin parinirvaana tähistab tavaliselt Buddha lõplikku nirvaanat, mis füüsilises mõttes on võrdsustatav ka surmaga, antud juhul aga viitab kõrgeimale meeelseisundile ehk ülimale virgumisele.

termin 'kõikteadja teadmine'. Niisiis, olenemata termini tähendusest – pratjekabuddha tähendab 'buddha iseenda jaoks' – ei pea Lootossuutra pratjekabuddhasid buddhadeks. Nad on küll iseseisvad ja ei klammerdu range juhtimise külge, kuid Lootossuutra järgi pole nende eesmärk buddha seisund.

Šraavakaid ja pratjekabuddhasid ühendab aga nende käitumise ajend, nad lähevad budistlikule teele iseenda vabastamise pärast. Eelkõige väljendub hinajaana ja mahajaana erinevus ajendis, miks õpetust järgida. Šraavakate ja pratjekabuddhade ajendiks on nende isiklik nirvaana. Bodhisattvad aga on kaastundlikud ja soovivad nirvaanat kõigile olenditele.

Kõigi kolme tüübi puhul on aga erinev see, mida nad mõistavad. Seda võiks nimetada ka nende põhiõpetuseks, õpetuseks, mis on vastava tüübi puhul oluline sihile jõudmisel. Kui suutra kõneleb kolme tüübi mõistmisest, siis nii šraavakate kui pratjekabuddhade puhul on nende iseloomustus tavapärase. Šraavakad mõistavad nelja õilsat tõde ja pratjekabuddhad põhjuslikkuse seadmust. Kuid bodhisattvate puhul ei rõhutata siin mitte mõnda sellist tuntud mahajaana meetodit nagu nt ületavad toimingud, tühjuseõpetus vm, millega tihti bodhisattvaid seostatakse, vaid rõhutatakse, et nad mõistavad Nõndaläinu teadmise väge ja selle kartmatust. Kuna bodhisattvad püüdleval buddhateadmist ja ei midagi muud, siis on ka nende mõistmine sellega kooskõlas. Et Lootossuutra peab siin esiletõstmist väärivaks just nõndaläinu teadmise väe kartmatust, siis ilmselt on just kartmatuse aspekt bodhisattvate puhul määrav. Kui neli õilsat tõde ja põhjuslikkuse seadmus on eelkõige õpetused, mille puhul on oluline mõistmine, mis võib olla üsnagi passiivne, siis nõndaläinu teadmise väe kartmatuse puhul tõuseb esile aktiivne hoiak maailma. Oluline pole enam vaid nending, kuidas asjad on, vaid kartmatusel põhinev vahetu suhtumine.¹¹

¹¹ Gadjin Nagao jagab bodhisattva mõiste kaheks: üks on olend, kes on buddhaks saamise teel ja teine on taevalik olend. Viimast kategooriat peab ta mittaaktiivse ja liikumatu buddhasuse

Lootossuutra ei maini alati pratjekabuddhasid ning nimetab neid ilmselt samuti šraavakateks, kuna neile antud õpetus on tihti sama. Näiteks tehes vahet šraavakatel ja bodhisattvatel esitab suutra nende eristuse, mis ülaltoodust veidi erineb. Lootossuutra I peatükis on öeldud, et Bhagavat õpetas šraavakatele nelja õilsat tõde (*caturāryasatyam*) ja sõltuvuslikku tekkimist (*pratītyasamutpāda*), mis viib sünni-vanaduse-haiguse-surma-piina-häda-kannatuse-masenduse-ärritatus (jāti-jarā-vyādhī-maraṇa-śoka-parideva-duḥkha-daurmanasya-upāyāsānām) ületamise kaudu nirvaanasse, ja bodhisattvatele mahasattvatele kuut ületavust (*ṣaṭpāramitā*), mis ületava täiusliku virgumise (*anuttarāṃ samyaksaṃbodhim*) kaudu viib kõikteadja teadmiseni (*sarvajñajñāna*). (SP I: 12). Siin esitatakse nii neli õilsat tõde kui sõltuvuslik tekkimine šraavakate õpetusena, kuid ülalpool oli sõltuvuslik tekkimine ehk põhjuslikkuse seadmus esitatud pratjekabuddhade õpetusena. Terves suutras vastandatakse eelkõige šraavakaid ja bodhisattvaid ning pratjekabuddhad kuuluvad enamasti ilmselt samuti šraavakate kategooria alla.

Buddha käsitleb bodhisattvate ja šraavakate erinevust ka Lootossuutra teises pooles. Siin eristab ta šraavakad ja pratjekabuddhad, kuid ainult nimeliselt. Buddha ütleb, et need, kes täitnud oma kohuse šraavaka või pratjekabuddhana, saavad nüüd kuulda buddhateadmist. Bhagavat ütleb:

yatra ye'pi śrāvakabhūmau vā pratyekabuddhabhūmau vā kṛtaparicaryā abhūvan, te'pi mayaiiva etarhi buddhadharmajñānamavatāritāḥ saṃśrāvitāśca paramārtham. (SP XIV: 181)

aktiivseks väljenduseks siin maailmas (Nagao 1997: 73). Nagu hiljem näeme, pole see Buddha, kes esineb Lootossuutras, sugugi mitteaktiivne ja eemaletõmbunud. Buddha aktiivsust nõutakse Lootossuutras ka nendelt bodhisattvatelt, kes kuuluvad Nagao esimesse kategooriasse.

"Need, kes on pühendunud šraavakatasemel või pratjekabuddhatasemel, need on nüüd minu abil buddhaseadmuseteadmisele jõudnud ja kuulnud ülimat tõde."

Seega on siin nähtav gradatsioon. Olles kõigepealt pühendunud šraavaka- või pratjekabuddha teele, saab hiljem kuulda õpetust, mis viib buddhateadmisele. Šraavaka- või pratjekabuddhatase ei ole siin kuidagi halvustatud. Kuid on huvitav, et siin isegi ei mainita bodhisattvaid või bodhisattvataset, bodhisattvatee on otseselt samastatud buddhateadmisele viiva teega.

Esineb ka veel eristus, kus tuuakse esile arhat. Nimelt need šraavakad, arhatid või pratjekabuddhad (*śrāvakā arhantaḥ pratyekabuddhā vā*), kes ei kuule, et neid kutsutakse buddhasõidukile, ei ole Nõndaläinu õpilased (SP II: 29). Siin esineb kolmene mudel.¹² Nad kõik vastandatakse bodhisattvatele.

Hoopis teistsugune eristus on aga järgnev. Nimelt bodhisattvat, kes tunneb hirmu (*uttraset saṃtraset saṃtrāsam*) Lootossuutra tõttu, seda nimetatakse 'äsja teele asunud bodhisattvaks mahasattvaks' (*navayāna-saṃprasthitaḥ bodhisattvo mahāsattvo*), kuid šraavakateeline (*śrāvakayānīyo*), kes tunneb hirmu selle suutra tõttu, seda nimetatakse ülbeks (*adhimānikaḥ*) 'šraavakateel olevaks isikuks' (*śrāvakayānikaḥ pudgalo*), (SP X: 146). Siin eristatakse ainult šraavaka ja bodhisattva. Kuid kuigi mõlemad on hirmul, on bodhisattva puhul hinnang märksa leebem, bodhisattva on ainult uus (*nava*) sellel teel, äsja teele asunud, kuid šraavaka on ülbe. See koht näitab selgelt, et tegu on kahe erineva teega, kahe erineva õpetusega, mitte aga niivõrd hinnanguga budistlikul teel olevale isikule. Kes on asunud bodhisattva teele, see on kõrgemalt hinnatud kui see, kes on šraavaka teel, isegi kui nende

¹² Enamasti kasutatakse koos 'šraavaka ja pratjekabuddha', siin aga šraavakale lisaks 'arhat', mis peaks tegelikult õigem olemagi, sest arhat ja pratjekabuddha on ju eesmärgiks olevad seisundid.

mõlemi tunded on sarnased. Bodhisattvate ei ole šraavakatee kõrgem aste, vaid erinev tee.

Vastselt bodhisattvateele asunu kohta esineb ka veel teine määratlus. Äsja bodhisattvateele asunud (*navayānaśaṃprasthita*) bodhisattvad mahasattvad võivad langeda kahtlusse (*vicikitsā*), ja pärast Nõndaläinu parinirvaanat nad seda suutrat ei usalda (*na pattīyīṣyanti*), ei usu (*na śraddhāsyanti*), ei järgi (*nādhimokṣyanti*); nad võivad isegi teha tegusid, mis viivad seadmuse hävitamisele (*dharmavyasana*) (SP XIV: 187). Seega ei tähenda bodhisattvateel asumine veel automaatselt kõrget taset või sügavat taipamist.

Kuid bodhisattva kvaliteeti või kõrgemat taset kirjeldab järgnev lõik (Buddha kõneleb siin Maitreyale, keda nimetab Võiitmatuks):

yadā ca ajita sa kulaputro vā kuladuhitā vā imaṃ tathāgatāyusṣpramāṇa-nirdeśaṃ dharmaparyāyaṃ śrutvā adhyāśayena-adhimucyate, tadā tasya-idam-adhyāśaya-lakṣaṇaṃ veditavyaṃ – yaduta gr̥dhrakūṭa-parvata-gataṃ māṃ dharmāṃ nirdeśayantaṃ drakṣyati bodhisattva-gaṇa-parivṛtaṃ bodhisattva-gaṇa-puraskṛtaṃ śrāvaka-saṃgha-madhyagataṃ | idaṃ ca me buddhakṣetraṃ sahāṃ lokadhātum vaiḍūrya-mayīm samaprarastarāṃ drakṣyati suvarṇasūtrāṣṭāpadavinaddhāṃ ratnavṛkṣairvicitritām | kūṭāgāraparibhogeṣu ca atra bodhisattvān nivāsato drakṣyati. (SP XVI: 201)

"Ja kui, Võiitmatu, õilis poeg või õilis tütar on seda Nõndaläinu eluea pikkuse õpetuse seadmuseõpetust kuuldes kindlameelselt pühendunud, siis on tema kindlameelsuse märk teada – nimelt ta näeb, et ma õpetan Gr̥dhrakūṭa mäel seadmust, ümbritsetuna bodhisattvahulgast, piiratuna bodhisattvahulgast, šraavakakoguduse keskel olevana. Ja ta näeb minu buddhavälja, Sahā maailmasüsteemi, teemantsiledana, kaheksa kuldniidiga kaunistatuna, kalliskivipuudega üle külvatuna. Ta näeb bodhisattvaid asuvat kõrges meeldivas hoones."

Siinne meie Sahā maailma kirjeldus on sarnane mõne mittemaise buddhavälja kirjeldusega, näiteks paljude Lootossuutras ennustatud tuleviku

buddhade buddhaväljadega või buddha Amitābha buddhavälja *Sukhāvatī* kirjeldusega.¹³ Oluline on, et bodhisattva näeks seda buddhavälja täiuslikuna, mis ei ole selline tavapilgule. Huvitav paraleel on siin Lootossuutra kuulutajatega. Nimelt tõelised Lootossuutra kuulutajad, eelkõige bodhisattvad, lubavad kuulutada selles Sahā maailmas, mis pole ilus ja kus on palju probleeme, kuid šraavakad lubavad kuulutada teistes maailmades.

Lootossuutra ei räägi palju tühjusest, kuid see printsiip on enamiku oluliste kontseptsioonide taga. Ka ebatäiusliku maailma nägemine teistsugusena eeldab tühjuse mõistmist. Nii ütleb 13. peatükk:

bodhisattvo mahāsattvaḥ sarvadharmān śūnyān vyavalokayati –
"bodhisattva mahasattva vaatab kõiki seadmusi tühjadena" (SP XIII: 167).

See tühjuse nägemine võimaldab ka vaadata Sahā maailma täiuslikuna.

Šraavakate probleem on eelkõige vale sihi seadmine. Nad on püüelnud nirvaanat ja arvanud, et nad on sinna ka jõudnud, kuid nad pole püüelnud ülimat täiuslikku virgumist (*anuttarā samayaṣambodhi* SP IV: 71). Nendele määratud õpetust peetakse madalaks ja neid endid ka. Kuigi öeldakse, et šraavakad on Buddha pojad, on nad ikka madalamad

vayaṃ tathāgatasya bhūtāḥ putrāḥ iti, api tu khalu punarhīnādhimuktāḥ. (SP IV: 75)

"meie Nõndaläinu tõelised pojad, kuid ometi madalate kalduvustega."¹⁴

bodhisattvaśabdāṃ bhagavānasmākamudāharet (samās)

"Bhagavat nimetab meid nimega bodhisattva."

Kuid siiski bodhisattvatega võrreldes on nad madalamad. Šraavakad ütlevad:

¹³ Eesti keeles *Sukhāvatī* buddhavälja kirjeldus vt Õnneliku maa suutra, Kark 1975.

¹⁴ Sõna *hīna* võib tõlkida ka 'madal', kuid tavaliselt viitab see budistlikus kontekstis 'väikesele'; seega on siin otsene viide ka väikesele sõidukile, *hīnayāna*'le.

bodhisattvānāṃ cāgrato hīnādhimuktikā ityuktāḥ (samās).

"bodhisattvate ees kutsutakse (meid) madalate kalduvustega."

Kuid selgub, et just šraavakate meelestatus oli vale. Nad küll teavad ülimat virgumist, aga ei igatse, ei ihalda seda:

na ca bhagavaṃstatrāsmābhirekamapi sprhācittamutpāditamebhūt (SP IV: 71)

"ja, Bhagavat, meie poolt seal ju ühtki igatsevat mõtet tekitatud ei olnud."

Samuti ei igatse buddhade ja bodhisattvate seadmusi:

nāsmābhireṣu buddhadharmeṣu buddhakṣetravyūheṣu vā bodhisattva-vikrīḍiteṣu vā tathāgatavikrīḍiteṣu vā sprhotpāditā. (SP IV: 71)

"me ei ole igatsust tekitanud ei nendesse buddhaseadmustes ega buddhaväljakaunistustes ega bodhisattvatoimingutes ega nõndaläinu-toimingutesse."¹⁵

Niisiis on šraavakate põhipuuduseks nende hoolimatus buddhade ja bodhisattvate õpetuse vastu, nad on rahuldunud vähesega. Kui võrrelda siinkohal šraavakaid bodhisattvatele omase nõndaläinu teadmise väe kartmatusega (*tathāgata-jñāna-bala-vaiśāradya*), siis võib öelda, et šraavakad küll mõistavad, aga ei julge selles mõistmises elada.

¹⁵ Terminit *vikrīḍita* võib tõlkida nii 'toiming' kui ka 'ime' või 'imevõime', viimasel juhul oleks siis tõlge: 'bodhisattvate või nõndaläinute imevõimetusse'.

3. Šraavakad

Üldise määratluse šraavakad (*śrāvaka* – 'kuulaja') alla käivad nii kerjusementad (*bhikṣu*), kerjusnunnad (*bhikṣunī*) kui ka pratjekabuddhad (*pratyekabuddha*). Nende levinuim epiteet on auväärne (*āryaṣmat*) ja nende vaimseks eesmärgiks on arhati seisund, mida iseloomustab nirvaana (*nirvāṇa*). Määratluse alla šraavakad käivad mõnel juhul ka ilmalikud järgijad. Näiteks öeldakse, et Bhagavati juures oli neli klassi šraavakaid (SP I: 13; II: 24). Seega peavad sinna kuuluma mungad, nunnad, mees- ja naissoost ilmalikud järgijad.

Šraavakatele on suunatud põhiliselt Lootossuutra esimene osa 1.-9. peatükini. Šraavakatele suunatud sõnum üldiselt on see, et neile varem Buddha poolt õpetatud nirvaana õpetus oli vaid vahend ja tõeline Buddha õpetus on ülim täiuslik virgumine (*anuttara saṃyaksambodhi*)¹⁶. See tähendab, et on vaid üks sõiduk (*ekayāna*), mis on mõeldud bodhisattvatele ja mis viib buddha seisundisse. Tulenevalt eelnevast ennustab buddha Śākyamuni šraavakatele nende tulevast ülimat täiuslikku virgumist ehk buddhaks saamist. Selle eelastmena mainitakse tihti ka bodhisattva seisundit. Paljudel juhtudel nimetab buddha Śākyamuni ka selle buddha nime, kelleks üks või teine šraavaka tulevikus saab ning mõnel juhul mainib Buddha ka seda, miks konkreetne persoon on endiselt šraavaka ning pole edasi jõudnud. Mõnel juhul räägivad sellest šraavakad ise.

Šraavakate puhul räägitakse seega põhiliselt nende tulevikust: mida nad teevad ja milliseks buddhaks nad selle toimimise tulemusel saavad. Erinevad siin Ānanda ja Pūrṇa, kelle puhul räägitakse ka minevikust pikemalt, minevikku mainitakse ka Rāhula ja Devadatta puhul.

¹⁶ Siinkohal peab pöörama tähelepanu Lootossuutra autorite julgusele Buddha õpetusse suhtumisel. Nagu ütleb D. Lopez: "for to declare a teaching to be expedient is to declare knowledge of the Buddha's intention, hence, his final view." (Lopez 1993: 55). Muidugi on suutras kogu õpetus pandud Buddha enda suhu.

Kõik šraavakad, kellest räägitakse, viibivad Gr̥dhrakūṭa mäel ehk Raisakulli mäel Śākyamuni juures. Seega nende puhul otseselt kosmiline moment puudub. Küll aga lisandub see siis, kui Buddha ennustab nende tulevast virgumist, mis sageli leiab aset loendamatute aegkondade pärast.

Šraavakate klassifitseerimisel ei tõuse esile väga selgeid piirjooni erinevate tüüpide vahel. Siiski võib mõned eraldusjooned tõmmata. Kuna šraavakatele ennustatakse tulevast virgumist, siis võib neid klassifitseerida selle situatsiooni kaudu. Tulevikku ei ennustata küll kõigile. Näiteks 8. peatükis mainitakse 1200 munku, kuid seejärel ennustab Bhagavat buddhaks saamist ainult 500-le. Ennustamisest jäävad eemale ka need 500, kes lahkusid, kui Bhagavat ütles, et nende nirvaana ei ole ülim eesmärk. Nimepidi mainitud šraavakatest ei leia ennustamise puhul äramainimist need, kes esinevad ainult 1. peatüki alguse nimekirjas, need on Bakkula, Gavāṃpati, Mahā-Kauṣṭhila, Nanda, Pilindavatsa, Revata ja Sundarananda.

Šraavakad, kellele ennustus (*vyākaraṇa*) tehakse, jagunevad kaheks selle järgi, kas nad küsivad seda Bhagavatilt ise või mitte. Teiseks võib siin eristada need kellele tehakse ennustus kollektiivselt ja kellele eraldi.

Kaheksandas peatükis ennustab Śākyamuni 500 šraavakale tulevikus buddhaks saamist. Neil kõigil on üks nimi Samantaprabhāsa. Mõned neist šraavakatest on nimetatud ka nimepidi (need on järgnevas loetelus ära toodud).

Mitmed šraavakad paluvad ise Śākyamunilt, et too ennustaks nende tulevast buddha seisundit. Need on Ānanda, Mahā-Maudgalyāyana, Mahā-Kātyāyana, Rāhula, Subhūti ja Yaśodharā. Sama võib öelda Gautamī kohta, kes koos 6000 nunnaga vaatab nukralt Śākyamuni poole, mille peale too nende tulevast buddhaks saamist ennustab.

a. Kollektiivne ennustus

Ājñāta-Kauṇḍinya ehk Kauṇḍinya

1. pt-s viibib Gṛdhrakūṭa mäel.

2. pt-s on ta koguduses koos teistega, kui Bhagavat räägib Śāriputrale vahendite õpetusest ja sellest, et šraavakad ja pratjekabuddhad ei mõista. Ka tema ei saa aru. Teda aga nimetatakse ainsana nimepidi (peale Śāriputra).

8. pt-s ennustab Bhagavat talle koos 500 šraavakaga tulevikus buddhaks saamist, nimega Samantaprabhāsa, sama nimi veel 500 šraavakal, kellest on nimetatud: Gayā-Kāśyapa, Nadī-Kāśyapa, Uruvilvā-Kāśyapa, Kāla, Kālodāyin, Aniruddha, Kapphiṇa, Vakkula, Cunda, Svāgata. Nad kõik viibivad ka suutra alguses Gṛdhrakūṭa mäel.

Gautamī ehk **Mahāprajāpatī**

1. pt. Viibib Gṛdhrakūṭa mäel.

12. pt. Śākyamuni ema õde, nunn. Esineb koos 6000 nunnaga. Buddha ütleb, et tema ja need nunnad, näevad palju buddhasid, saavad kõik dharma kuulutajaks ja bodhisattvaks, ning lõpuks buddhaks kõik ühe nimega Sarvasattvapriyadarśana. Gautamī lubab siis koos 6000 nunnaga kuulutada Lootossuutrat, aga teistes maailmades.

b. Šraavakad, kes küsivad ise ennustust

Subhūti, Mahā-Kātyāyana, Mahā-Kāśyapa, Mahā-Maudgalyāyana räägivad koos 4. peatükis Buddhale, et nad pole hoolinud bodhisattva teest, arvates, et selle jaoks on nende elus juba liiga hilja. Nad viibivad ka suutra alguses Gṛdhrakūṭa mäel. Nad kuulevad seadmust, mida pole varem kuulnud, kuulevad ka Bhagavati ennustust, et Śāriputra saab tulevikus buddhaks, ja nad on selle üle väga rõõmsad. Arvavad, et ta on juba jõudnud

nirvaanasse, ja ütlevad, et pole soovinud teostada bodhisattva harjutusi, aga on nüüd väga rõõmsad, et Buddha ennustas ühe šraavaka tulevast ülimat täiuslikku virgumist. Räägivad mõistujutu mehest, kes lapsena jooksis isa juurest ära. Ütlevad, et nad olid nii teadmatud, et klammerdusid väikese sõiduki külge. Nad ei soovinud seda, mida Bhagavat oli andnud bodhisattvatele, kuna nad arvasid, et neil juba on küllalt. Nad ei teadnud, et nad on Buddha pojad. Nüüd aga on Buddha neile õpetanud suurt sõidukit.

Mahā-Kāśyapa

5. pt. Buddha ütleb talle ja teistele suurtele õpilastele, et need on õigesti rääkinud Buddha voorustest. Siis Buddha räägib talle loo taimedest – taimed on erinevad, aga vihm neile on sama, nii ka Buddha õpetus on sama sisu ja maitsega, aga Buddha õpetab vastavalt olendite võimetele, sest ainult Buddha teab, et olendid on erineval tasemel.

6. pt. Buddha ennustab Mahā-Kāśyapale, et too saab buddhaks nimega Raśmiprabhāsa, tema buddhavälja (*buddhakṣetra*) nimi on Avabhāsa ja ajastu (*kalpa*) nimi on Mahāvyūha.

Mahā-Kātyāyana

6. pt. Kui Bhagavat on Mahā-Kāśyapa tulevast buddhaks saamist ennustanud, palub ta koos Subhūti ja Mahā-Maudgalyāyanaga Buddhalt, et too ka nende buddhaks saamist kinnitaks. Siis Buddha ütleb, et Mahā-Kātyāyana saab buddhaks nimega Jāmbūnadaprabhāsa.

Mahā-Maudgalyāyana

6. pt. Kui Bhagavat on Mahā-Kāśyapa tulevast buddhaks saamist ennustanud, palub ta koos Subhūti ja Mahā-Kātyāyanaga Buddhalt, et too ka nende buddhaks saamist kinnitaks. Buddha ennustab siis, et Mahā-

Maudgalyāyanast saab buddha Tamālapatracandanagandha, seda buddhavälja nimetatakse Manobhirāma ja kalpat Ratiprapūrṇa.

Subhūti

6. pt. Kui Bhagavat on Mahā-Kāśyapa tulevast buddhaks saamist ennustanud, palub ta koos Mahā-Maudgalyāyana ja Mahā-Kātyāyanaga Buddhalt, et too ka nende buddhaks saamist kinnitaks. Siis Buddha ütles, et Subhūti saab buddhaks nimega Śaśiketu, seda kalpat nimetatakse Ratnaprabhāsa ja tema buddhavälja Ratnasambhava.

Yaśodharā

1. pt. Viibib Gṛdhrakūṭa mäel.

12. pt. Mõtleb, et Buddha ei ole maininud ennustades tema nime. Buddha ütleb, et ka tema näeb palju buddhasid, saab bodhisattvaks ja dharma kuulutajaks ning siis buddhaks nimega Raśmiśatasahasrapari-pūrṇadhvaṇa, tema maailma nimi on Bhadra. Yaśodharā lubab siis koos 4000 nunnaga kuulutada Lootossuutrat, aga teistes maailmades.

Rāhula

1. pt. Viibib Gṛdhrakūṭa mäel.

9. pt. Palub koos Ānandaga, et Śākyamuni ennustaks nende tulevikus buddhaks saamist. Nende järel 2000 munka küsisid seda sama. Buddha ütleb, et Rāhula saab buddhaks nimega Saptaratnapadmavikrāntagāmin. Enne on ta aga paljude buddhade vanim poeg, nagu ta praegu on Śākyamuni poeg. Ja buddhaks saab ta pärast seda, kui on olnud buddha Sāgaravaradhara-buddhivikrīḍitābhijña vanim poeg.

Ānanda

1. pt. Viibib Gṛdhrakūṭa mäel.

9.pt. Palub koos Rāhulaga, et Buddha ennustaks nende tulevikus buddhaks saamist. Nende järel 2000 munka küsisid seda sama. Siis Buddha ütles, et Ānanda saab buddhaks nimega Sāgaravaradharabuddhivikrīḍitābhijña. Tema buddhavälja nimetatakse Anavanāmitavaijayanta ja seda kalpat Manojñaśabdābhigarjita.

Buddha ütleb vastuseks 8000 bodhisattva küsimusele, miks Ānanda tulevikku ennustatakse, kui nii pole ennustatud ühelegi bodhisattvalegi, et tema (Śākyamuni) ja Ānanda mõistsid ülima virgumise mõtet koos buddha Dharmagaganābhyudgatarāja juures. Buddha Śākyamuni ütleb:

eka-kṣaṇe eka-muhūrte mayā ca ānanda ca anuttarāyāṃ samyaksaṃbodhau cittam-utpāditam (SP IX: 138).

"ühel hetkel, ühel momendil, minul ja Ānandal tekkis mõte ülimast täiuslikust virgumisest."

Kuid mis oli nende erinevus, et Śākyamuni sai kiiremini buddhaks, aga Ānanda oli paljude buddhade juures seadmuse hoidjaks?

bāhu-śrutye ca satata-samitam-abhiyukto'bhūt, ahaṃ ca vīrya-ārambhe'bhiyuktaḥ (samās).

"(Ānanda) palju kuulas ja oli järjekindlalt innukas, ja mina (olin) tarmukuse rakendamisel innukas."

Selle tulemuseks on, et Śākyamuni virgus varem kui Ānanda:

tena mayā kṣiprataram-anuttarā samyaksaṃbodhir-abhisambuddhā (samās).

"Seetõttu mina virgusin kiiremini ülimasse täielikku virgumisse."

Lootossuutra toob siin esile olulise virgumisele viiva teguri, nimelt tarmukuse (*vīrya*), eelistades seda kuulamisele (*śruti*). Viimane viitab otseselt šraavakatele, tarmukus aga on üks kuuest ületavast toimingust ehk bodhisattvate õpetusest. Suutra rõhutab, et bodhisattvate õpetus viib kiiremini sihile.

c. Kollektiivsena esinevad šraavakad

Ainult I peatüki loetelus esinevad šraavakad:

Bakkula

Gavāṃpati

Mahā-Kauṣṭhila

Nanda

Pilindavatsa

Revata

Sundarananda

500 nelikkoguduse liiget

2. pt. 500 munk, nunn ja mees- ning naissoost ilmalikku lahkuvad pärast seda kui Buddha hakkab kõnelema vahendite õpetusest. Pärast nende lahkumist ütleb Buddha, et nüüd on kogudus ilma sõkaldeta (*nippalāvā*) ja nõrkadeta (*apagataphalguḥ*) ning seejärel võib hakata rääkima (SP II: 26).

500 munk

12. pt. Bodhisattvate Bhaiṣjayarāja ja Mahāpratibhāna eeskujul lubavad nad samuti Lootossuutrat kuulutada, aga teistes maailmades.

800 munk

12. pt. Lubavad kuulutada pärast Buddha lahkumist Lootossuutrat, aga teistes maailmades, sest siin maailmas on olendid liiga halvad.

Siṃhacandrā

19. pt. Nunn. 500 nunn juht, kes kunagi põlgasid Sadāparibhūtat, siis teda järgisid, nüüd aga on Śākyamuni juures.

500 nunna

19. pt. Eesotsas Siṃhacandrā'ga, nad põlgasid Sadāparibhūtat, kuid hiljem järgisid teda ja nüüd on Śākyamuni juures.

d. Muud

Siinse alajaotuse alla käivad šraavakad, kes on ehk suutras kõige olulisemad. Śāriputra on esimene, kellele Buddha teeb ennustuse (*vyākaraṇa*), et Śāriputra saab tulevikus buddhaks. Pūrṇa on eriline, kuna ta sarnaneb väga bodhisattvale. Devadatta aga oli kunagi Buddha enda õpetaja.

Śāriputra

Śāriputra on Lootossuutra esimeses osas üks olulisemaid tegelasi, kes vestleb pikalt Bhagavatiga. Tema on esimene, kellele Bhagavat ennustab tulevast buddhasust, mistõttu selle vastu hakkavad huvi tundma ka tesised šraavakad.

1. pt. Viibib Gr̥dhrakūṭa mäel.

2. pt. Śākyamuni räägib talle, et šraavakatel ja pratjekabuddhadel on buddhade tarkust raske mõista, sest buddhad on õppinud enne teiste buddade juures ning buddhad õpetavad vastavalt olendite võimetele. Šraavakad ja pratjekabuddhad ei saa aru, miks Buddha räägib vahendite valdamise õpetusest ja miks see õpetus on neile arusaamatu. Nad arvavad, et nad on jõudnud juba nirvaanasse. Śāriputra näeb nende kahtlusi ja küsib Buddhalt, kes ei taha aga vastata, sest muidu maailm hirmub selle tõttu.

3. pt. Śāriputra on Buddha eelneva jutu peale rõõmus, ta pole sellist seadmust enne kuulnud ja ta saab aru. Nüüd Buddha ennustab, et Śāriputra saab buddhaks nimega Padmaprabha. See buddha omakorda ennustab oma elu lõpul, et tulevaseks buddhaks saab bodhisattva Dhṛtiparipūrṇa, keda nimetatakse buddha Padmavṛṣabhavikrāmin.

11. pt. Śāriputra ütleb Sāgara tütrele, et naine ei saa saada buddhaks. Siis see tüdruk võtab üliväärtusliku kalliskivi ja annab selle Buddhale. Buddha võtab selle vastu ja tüdruk küsib, kas ta tegi seda kiiresti. Kõik ütlevad, et kiiresti. Tüdruk ütleb, et ta saab buddhaks veel kiiremini, ning seejärel näitabki seda.

Śāriputra esindab siin hinajaana vaadet, et naised on alamad ja neil pole võimalik virgumiseni jõuda. Sāgara tütar kummutab selle väite. Suutra väljendab siin hinajaana ja mahajaana vahelist erinevust suhtumises naistesse.

Śāriputra puhul ilmneb selgelt vahe Lootossuutra esimese ja teise poole vahel. Esimeses on Śāriputra šraavakate musternäide, ta on esimene šraavakate seas, temast algab ennustamiste jada. Kuid 11. peatükis esineb Śāriputra, kes esindab hinajaana vaadet. Kui suutra esimene pool ei tee šraavakatel ja bodhisattvatel olemuslikku vahet, vahe on ainult eelnevas õpetuses, siis teises pooles on pandud šraavaka Śāriputra näol esindama šraavakate teatud tagurlikkust, ta pole siin niivõrd Śāriputra, kuivõrd teatud tüübi näide, millele 11. peatükk end vastandab. Lootossuutra esimene ja teine pool on kui erinevad tekstid. Kui teine pool on teatud mõttes tüüpiline mahajaana tekst, mis vastandab hinajanistliku tüübi ja mahajanistliku suhtumise, siis esimene pool on sootuks erinev ja jutlustab eri budistlike tüüpide samasusest ehk siis *ekayāna*'st.

Pūrṇa

1. Viibib Gṛdhrakūṭa mäel.

Tema kohta kasutatakse ka epiteeti Maitrāyaṇī poeg (SP I). Kindlasti on ta erandlik tegelane. Ta on esimese peatüki loetelus šraavakate seas ja ka 8. peatükis räägitakse temast koos šraavakatega ning nimetatakse auväärseks. Kuid selgub, et tal on tegelikult bodhisattva võimed. Tema tegevus on bodhisattva tegevus, ta on õpetuse kuulutaja ja öeldakse, et ta teeb buddha tööd.

Śākyamuni ütleb, et Pūrṇa on olnud paljude buddhade juures, ta on olnud parim jutlustaja (*dharmakathikānāmagrya*, SP VIII: 128). Seetõttu on ta põhjustanud paljudel virgumiseni jõudmist, ta on teinud buddha tööd. Ka edaspidi on ta buddhade juures parim dharma kuulutaja. Ta puhastab oma buddhavälja. Minnes bodhisattva teed jõuab ta virgumisse. Ta saab buddhaks nimega Dharmaprabhāsa.

Buddha ütleb, et Pūrṇa on ületamatu:

muktvā bhikṣavastathāgataṃ nānya śaktaḥ pūrṇaṃ maitrāyanīputramarthato vā vyañjanato vā paryādātum. (SP VIII: 128)

"Välja arvatud Nōndaläinu, oo bhikšud, pole keegi võimeline Pūrṇat, Maitrāyanī poega, ületama ei tähenduses ega sõnades."

Buddha tõstab siin Pūrṇa kõrgemale kõigist teistest. Ta on alati ka tühjuse mõistja (*śūnyatāgatiṃ*, samas). Tal on bodhisattva ülimes teadmistes kulgeja (*bodhisattvābhijñāsu gatiṃ*, samas). Kuid samas on teda alati nimetatud šraavakaks (*śrāvaka iti saṃjñāyate sma*, samas). Ta on juhatanud olendeid ülimesse täiuslikku virgumisse ja ta on:

... buddhakṛtyena sattvānāṃ pratyupasthito' abhūt (SP VIII: 128)

"... buddhatööga olendeid teeninud."

Ta on samuti puhastanud oma buddhavälja (*buddhakṣetra*). Niisiis on Pūrṇa pigem bodhisattva kui šraavaka. Kuid bodhisattvad ilmuvadki šraavakatena, et neid õpetada (SP VIII: 129-130).

Devadatta

Devadatta on erandlik kuju Lootossuutras, sest ta ei viibi suutra alguses Gṛdhrakūṭa mäel, kus Buddha asub suutrat kuulutama. Tema lugu esineb 11. peatükis ja see tundub olevat hilisem lisand. Näiteks hiina tõlkes ongi see omaette 12. peatükk (Murano 1991).

11. pt. Śākyamuni räägib, et kunagi ammu oli ta kuningas, kes annetas kõik, et teostada kuut ületavust, ta ei hoidnud midagi endale ega hoolinud ka

oma ihust ega oma elust; ta loobus troonist ja siis leidis endale õpetaja, riši (*ṛṣi* SP XI: 157), kes õpetas talle Lootossuutrat. See riši oli Devadatta. Seejärel Śākyamuni kuulutab, et Devadatta saab kunagi buddhaks nimega Devarāja. Selle maailma nimi on Devasopāna.

Kuid siin ei viidata kuidagi Devadatta kui halvale persoonile, millele on rohkesti viiteid paalikeelses pühakirjas. On võimalik, et siin räägitakse kellestki teisest Devadattast, kuid on ka võimalik, et theravaada pühakirja on teda halvustavad kohad lisatud hiljem teda vihanud munkade poolt ja need ei ole mitte Śākyamuni enda sõnavõttud¹⁷. Viimast arvesse võttes esindab Lootossuutra hoopis teistsuguse pildi Devadattast, kellele kui pühale persoonile on viiteid mõnedes vähestes paali pühakirja kohtades.

Seega võib öelda, et Lootossuutrat kuulutavad ka *ṛṣi*'d ehk nägijad, mitte ainult buddhad ja bodhisattvad. Riši kui brahmanistliku termini kasutamine võib siin viidata budistliku sõnumi levimisele ka enne budda Śākyamunit. See sobib hästi Lootossuutra sõnumiga, kus bodhisattvad ilmuvad erinevate kujude all, et olendeid õpetada.

¹⁷ Devadatta probleemist vaata põhjalikumalt Sarao 2004.

4. Bodhisattvad

Bodhisattva (*bodhisattva* – 'virgumisolend') määratluse alla käiv tüüp on Lootossuutras peaaegu eranditult bodhisattva-mahasattva (*bodhisattva mahāsattva* – 'virgumisolend suurolend' ehk 'suuremeelne bodhisattva' vt Mäll 2005: 173). Vahetevahel kasutatud määratlus bodhisattva on vaid lühend bodhisattva-mahasattvast, kuna ühte ja sama persooni nimetatakse mõlemat moodi¹⁸.

Bodhisattvatest kõneleb Lootossuutra teine pool, alates 10. peatükist. Ent kui šraavakate puhul võib rääkida teksti suunatusest nendele – neid õpetatakse, siis bodhisattvate puhul ei ole asi üheselt nii.

Bodhisattvad esinevad küll Śākyamuni suhtes õpilastena, kuid Lootossuutra tekst ei ole suunatud nende pööramiseks – nemad juba taipavad; nad on tulnud, kuna on juba taibanud; nemad kuulutavad Lootossuutrat; ja lood nendest moodustavad olulise osa suutrast. Need lood on aga pigem näited sellest, kuidas vaimsel teel kulgeda.

Sageli on juttu bodhisattvate eelnevatest eludest. Lood bodhisattvate minevikust ongi nende põhiine iseloomustaja. Bodhisattvate puhul on oluline, mida nad on teinud ja kuidas jõudnud bodhisattva tasemele. Bodhisattvate tulevikule suutra tähelepanu ei pööra. Seega võib öelda, et nemad on juba oma sihi saavutanud.

Bodhisattvate puhul mainitakse ka vahel nende negatiivseid omadusi, näiteks nad ei mõista alati ja on vahel kõhklevad. Eriti nende bodhisattvate puhul, kes esinevad kogu suutra vältel ja kes on vähem mütologiseeritud, näiteks Maitreya ja Mañjuśrī.

¹⁸ Kuid nagu ütleb L. Mäll: "bodhisattva kontseptsioon polnud isegi mahajaanas ühtne. Bodhisattva kuju ja ideaali käsitleti eri koolkondades ja eri tekstides erinevalt ja sellel oli pikk arengulugu" (Mäll 1998: 277), (bodhisattva käsitlused mahajaana suutrates vt ka Nattier 2007, Pagel 1995).

Mõnest bodhisattvast jutustatakse Lootossuutras ka omaette lugu või on neile pühendatud terve peatükk. Need bodhisattvad suhtlevad ka tekstist väljapoole, ehk lugejatega, kuulajatega. Nad kaitsevad näiteks Lootossuutra kuulutajaid (nagu Samantabhadra) või üldse kõiki, kes peavad meeles selle bodhisattva nime (näiteks Avalokiteśvara).

Mitmed bodhisattvad on tervet teost läbivateks tegelasteks ja seega on nende osa teost ülesehitav. Näiteks Mañjuśrī, Maitreya, Bhaiṣajyarāja. See asjaolu seab nad teose struktuuris Buddha kõrvale.

Kuna Lootossuutra põhiline ülesehitus on dialoogiline, siis esinevad mitmed tegelased dialoogipartneritena. Mõnedel on ainult dialoogipartneri funktsioon – dialoogi vastaspooleks on enamasti Bhagavat.

Ainult Buddha dialoogipartnerina Ṛḍhrakūṭa mäel esinevad bodhisattvad on: Mahāpratibhāna, Nityodyukta, Mahāsthāmaprāpta, Viśiṣṭacāritra, Pradānaśūra, Nakṣatrarājasamkusumitābhijña, Padmaśrī, Akṣayamati, Dharaṇīdhara. Erandina esineb bodhisattva Prajñākūṭa, kes vestleb Mañjuśrīga, aga mitte Bhagavatiga. Lisaks on dialoogipartner veel bodhisattva Bhadrāpāla, kuid tema ei ole Ṛḍhrakūṭa mäel vaid esineb minevikus.

Lisaks on dialoogis osalejad veel bodhisattvad, kes esinevad ka muudes situatsioonides: Bhaiṣajyarāja, Samantabhadra, Mañjuśrī, Maitreya. Neist vaid Mañjuśrī ja Maitreya vestlevad ka omavahel, teised suhtlevad vaid Bhagavatiga. Vestluspartneriks võib pidada ka Gadgadasvarat, kes lisaks Śākyamuni poole pöördumisele kõneleb ka oma päritolu buddhavälja buddhaga. Neist bodhisattvatest ei ole suutra alguse bodhisattvate loendis Viśiṣṭacāritra, Nakṣatrarājasamkusumitābhijña, Prajñākūṭa. Suutra alguse loendis puudub ka Dharaṇīdhara nimi, kuid selle asemel esineb seal Dharaṇīdhara, kes ilmselt on sama isik.¹⁹ Suur bodhisattva Avalokiteśvara aga

¹⁹ Hiinakeelne tõlge ei maini Dharaṇīdharat üldse (Hurvitz 1976: 2).

suutra tegevuses ei osale, ta esineb küll suutra alguse loendis, kuid hiljem jutustatakse vaid tema lugu, Gṛdhrakūṭa mäel ta aktiivne ei ole.

Ainult esimese peatüki loetelus esinevad bodhisattvad Anikṣiptadhura, Ratnapāṇi, Ratnacandra, Ratnaprabha, Pūrṇacandra, Mahāvikrāmin, Anantavikrāmin, Trailokyavikrāmin, Ratnākara. Neil puudub igasugune aktiivsus suutra edasises tegevuses.

Enamus vestluspartnereid esineb korra või kaks ja nende roll on üsna väheaktiivne, nad kas küsivad ühe küsimuse või räägib Bhagavat neile mõne loo, sealjuures on nad tihti suurema hulga bodhisattvate või teiste esindajad. Siinjuures ei ole oluline, kas nad on ka küsijad või ainult kuulajad. Erandiks on neli bodhisattvat Mañjuśrī, Maitreya, Bhaiṣajyarāja ja Samantabhadra. Nad esinevad suutras mitmel korral ja on nii Bhagavati kui üksteise suhtes vestluses aktiivsemad. Eriti tuleb neist esile Samantabhadra, kes esineb vaid ühes peatükis, kuid pole lihtsalt koguduses olev vestleja, vaid teiselt buddhaväljalt tulnud bodhisattva, kes teeb imesid ja suhtleb kohati Bhagavatiga kui võrdne.

Need, kes Bhagavati poole pöörduvad võib jagada kaheks: ühed, kes küsivad küsimuse, teised, kes lubavad või teatavad midagi. Küsimuse esitavad: Mahāpratibhāna, Padmaśrī, Akṣayamati, Nakṣatrarājasamkusumitābhijña. Ja Bhagavati poole pöörduvad: Pradānaśūra, Dharaṇimdhara.

Need, kelle poole Bhagavat ise pöördub on: Nityodyukta, Mahāsthāmaprāpta, Viśiṣṭacāritra. Kuid näiteks Prajñākūṭa pöördub hoopis bodhisattva Mañjuśrī poole mitte Buddha poole, kes on enamasti üheks vestluse osapooleks.

Neli suurt bodhisattvat, Mañjuśrī, Maitreya, Bhaiṣajyarāja ja Samantabhadra, kes esinevad ka muudes situatsioonides, vestlevad ka Buddhaga ning enamasti pöörduvad nii ise Buddha poole kui ka vastupidi. Mañjuśrī ja Maitreja vestlevad ka omavahel, Mañjuśrī vestleb ka Prajñākūṭaga.

Üheks bodhisattvate aktiivsuse tunnuseks on veel see, et nad lubavad kuulutada Lootossuutrat või hoida, austada Lootossuutrat. Need bodhisattvad on: Mahāpratibhāna, Viśiṣṭacāritra, Mañjuśrī, Bhaiṣajyarāja.

Teiseks samalaadseks iseloomustuseks on, et bodhisattvad annavad Lootossuutra kuulutajate kaitseks loitsud, need bodhisattvad on: Pradānaśūra, Bhaiṣajyarāja, Samantabhadra.

a. Vestluspartnerid

Mahāpratibhāna

1. pt. Viibib Gr̥dhrakūṭa mäel.

11. pt. Kui kerkib stuupa, kust kostuv hääl kiidab Śākyamunit Lootossuutra esitamise eest, siis Mahāpratibhāna küsib Śākyamunilt koguduse nimel miks? Ning kui Śākyamuni vastab, et see on buddha Prabhūtaratna stuupa, siis ütleb Mahāpratibhāna, et kogudus tahab seda näha. Ja kuna Prabhūtaratna ütles, et tema stuupa nägemiseks on vaja ka teiste buddhade kujusid (*vigraha*), siis palub Mahāpratibhāna ka neid näha.

12. pt. Esineb siin koos bodhisattva Bhaiṣajyarājaga. Koos Bhaiṣajyarājaga pöörduvad Buddha poole ja lubavad pärast tema lahkumist hoida, austada ja kuulutada Lootossuutrat, kuigi aeg on siis halb ja kõik alla käinud.

Nityodyukta

1. pt. Viibib Gr̥dhrakūṭa mäel.

18. pt. Buddha pöördub tema poole ja selgitab, et õilis poeg või tütar, kes hoiab, kuulutab jne Lootossuutrat saab palju silma, kõrva, nina, keele, ihu ja meele häid omadusi (*guṇa*) ning on puhta silmaga võimeline nägema paljusid maailmu, puhta kõrvaga kuulma erinevaid helisid, ninaga tajub palju lõhnu, kõik maitset saavad talle nauditavaks ja kui ta räägib, siis kõik tulevad

teda kuulama, ta ihu on puhas ja kui ta kuuleb kas või ühe salmi on nad võimelised mõistma loendamatuid tähendusi.

Mahāsthāmaprāpta

- 1. pt. Viibib Gṛdhrakūṭa mäel.
- 19. pt. Buddha räägib talle loo Sadāparibhūta.

Viśiṣṭacāritra

20. pt. Buddha pöördub tema poole kui bodhisattvate-mahasattvate juhi poole pärast seda, kui nood olid lubanud Lootossuutrat kuulutada. Buddha räägib talle siis Lootossuutrast ja selle omadustest.

Kuigi Viśiṣṭacāritra olulisim esinemiskoht on 20. peatükk, mainitakse teda ka 14. peatükis (vt Kollektiivsena esinevad bodhisattvad) ja ka 23. peatükis, kus teda soovib näha Gadgadasvara.

Pradānaśūra

- 1. pt. Viibib Gṛdhrakūṭa mäel.
- 21. pt. Ütleb pärast Bhaiṣajyarāja, et ka tema annab seadmusekuulutajale (*dharmabhaṇaka*) loitsud (*dhāraṇī*), mis teda kaitsevad (SP 21: 233).
- 23. pt. teda soovib näha Gadgadasvara.

Nakṣatrarājasamkusumitābhijña

- 22. pt. Küsib Buddhalt Bhaiṣajyarāja kohta ja Buddha räägib siis talle Bhaiṣajyarāja loo.
- 23. pt. Teda soovib näha bodhisattva Gadgadasvara, kui ta tuleb Sahā maailma.

Padmaśrī

23. pt. Küsib Buddhalt, mis hüvejuure (*kuśalamūla*, SP XXIII: 244) on Gadgadasvara juba istutanud ja millise buddha juures ta seda tegi? Śākyamuni vastab talle. Gadgadasvara peatüki rääkimise ajal jõudis Padmaśrī keskendumisse nimega *saddharmapuṇḍarīka* (SP XXIII: 249).

25. pt. Bhagavat ütleb, et tema oli kunagi kuningas Śubhavyūha.

Akṣayamati

1. pt. Viibib Gr̥dhraḥkūṭa mäel.

24. pt. Küsib Buddhalt, miks Avalokiteśvarat nimetatakse Avalokiteśvaraks. Buddha vastab talle. Ja seepeale Akṣayamati annab Avalokiteśvarale hinnalise kee, kes ei taha seda vastu võtta, aga lõpuks võtab kaastundest kõikide vastu ning jagab selle siis kaheks ja annetab ühe Śākyamunile ja teise poole Prabhūtaratna stuupale.

Dharaṇīṃdhara

24. pt. Pärast seda, kui Buddha on rääkinud Avalokiteśvara kohta, ütles Dharaṇīṃdhara Buddhale, et need, kes kuulsid seda peatükki Avalokiteśvarast, saavad palju hüvejuuri (*kuśalamūla*).

Prajñākūṭa

11. pt. Ta tuli alt buddha Prabhūtaratna buddhaväljalt (*adhastāddiśaḥ prabhūtaratnasya tathāsyabuddhakṣtrādāgataḥ*, SP XI: 159). Buddha Śākyamuni ettepanekul vestleb ta Mañjuśrīga ja küsib, kui palju olendeid Mañjuśrī õpetas meres.

Bhadrapāla

19. pt. On nende bodhisattvate eesotsas, kes kunagi Sadāparibhūta üle naersid. Temale viitab nüüd Bhagavat. Esindab seega bodhisattvaid, kes on ilmselt madalamal tasemel.

Esimeses peatükis esineb Bhadrāpāla, kes on tõeliste meeste (*satpuruṣa* SP I, 2) eesotsas. Seega pole ilmselt tegu sama isikuga.

b. Bodhisattvad eelmistes eludes

Need on minevikus elanud bodhisattvad, kes on praeguste bodhisattvate või buddhade varasemad kehastused. Räägitakse vaid praeguste Lootossuutras esiletõusvate bodhisattvate Maitreya, Mañjuśrī, Bhaiṣajyarāja ning samuti buddha Śākyamuni eelmistest eludest bodhisattvatena. Nende eelnevatest eludest bodhisattvatena räägitakse selleks, et selgitada nende praegust seisundit.

Varaprabha

Mañjuśrī eelmises elus.

1. pt. Ta oli buddha Candrasūryapradīpa juures ning pärast seda, kui viimane oli kuulutanud talle Lootossuutrat, hoidis ja kuulutas Varaprabha seda edasi. Candrasūryapradīpa pojad olid ta õpilased. Ühte tema õpilast nimetati Yaśaskāma, kes on nüüd bodhisatva Maitreya, ning Varaprabha ise oli nüüdne bodhisattva Mañjuśrī. Seega Varaprabha ehk Mañjuśrī on olnud üks põhilisi Lootossuutra hoidjaid ja kuulutajaid.

Yaśaskāma

Maitreya eelmises elus.

1. pt. Varaprabha (nüüdse Mañjuśrī) õpilane, bodhisattva, buddha Candrasūryapradīpa üks kaheksast pojast. Ta oli liialt (*adhimātram*) *lābhaguruko* (teadmise ihkaja), *satkāraguruko* (austuse ihkaja), *jñātaguruko* (tuntuse ihkaja, s.o teadmiste pärast tuntuse ihkaja); nii ta sai nime Yaśaskāma ('kuulsuse ihaleja'). Talle ei jäänud ka midagi meelde: *padavyaṅjanānyantardhiyante na saṃtiṣṭhante sma* – "laused ja sõnad kadusid, ei püsinud". Kuid see-eest austas ta paljusid buddhasid ja kogus niimoodi hüvejuuri. See, toona laisk (*kausīdya*) bodhisattva, on nüüd Maitreya. (SP I, 14)

Sadāparibhūta

Śākyamuni eelmises elus.

19. pt. Ta oli küll bodhisattva, kes oli munk (*bodhisattvo bhikṣurabhūt*). Ta elas pärast buddha Bhīṣmagarjitasvararāja parinirvaanat. Ta ei õpetanud ega õppinud (*noddeśa karoti, na svādhyāyaṃ karoti* SP XIX: 225), ta ainult ütles kõigile munkadele, nunnadele ja ilmalikele järgijaile:

apribhūtā yūyam. ... sarvā yūyaṃ bodhisattvacaryāṃ caradhvam. bhaviṣyatha yūyaṃ tathāgatā arhantaḥ samyakṣambuddhāḥ. (SP XIX: 225)

"Te ei (ole) põlatud. ... Teie kõik kulgege bodhisattvakulgu! Te saate nõndaläinuteks arhatiteks täiuslikeks buddhadeks."

See jutt aga ei meeldinud kuulajaile, nad põlgasid teda ja andsid talle nimeks Sadāparibhūta: *sadā paribhūta* – 'alati põlatud', seda on võimalik tõlkida ka *sadā apribhūta* – 'mitte kunagi põlatud'.²⁰

Kui Sadāparibhūta oli suremas, siis kuulis ta taevast tulevat häält, mis kuulutas Lootossuutrat, see oli buddha Bhīṣmagarjitasvararāja hää. Sadāparibhūta hoidis suutra meeles ja oli võimeline pikendama oma elu.

²⁰ Vaata ka Kern 2001: 357.

Pärast seda elu nägi ta loendamatul hulgal buddhasid, kelle nimi oli Candraprabhāsvararāja, ja kelle alluvuses ta kuulutas Lootossuutrat. Pärast seda nägi ta oma eelnevate heategude mõjul veel loendamatul hulgal buddhasid nimega Dundubhisvararāja, kelle alluvuses ta samuti kuulutas Lootossuutrat. Pärast seda nägi ta loendamatul hulgal buddhasid nimega Meghasvararāja, kellede juures ta samuti Lootossuutrat kuulutas. Nii toimis ta veel loendamtute buddhade juures ja jõudis lõpuks ülima virgumiseni. Ja see Sadāparibhūta polnud keegi muu kui praegune Śākyamuni, Lootossuutra tõttu sai ta buddhaks.

Sarvasattvapriyadarśana

Bhaiṣajyarāja eelmises elus.

22. pt. Elas buddha Candravimalasūryaprabhāśrī buddhaväljas ja kuulis temalt Lootossuutrat. Ta püüdlas kaua ja jõudis lõpuks tänu Lootossuutrale keskendumisse (*samādhi*) nimega *sarvarūpasandarśana* ('kõikide kujude õigesti/koos nägemine'). Siis tahtis ta austada buddhat ja Lootossuutrat ning tahtis selleks ohverdada oma ihu. Ta sõi erinevaid lõhnaaineid ja jõi lõhnaõli, pani neid ka nahale ning siis põletas oma ihu, et ohverdada buddhale ja Lootossuutrale. Tule leek valgustas tohutul hulgal maailmu. See ohverdus ületas kõik teised ohverdused. Ta põles kaua ja kui oli põlenud, siis ilmus ta uuesti selle sama buddha maailma kuningas Vimaladatta pojana ja ütles oma vanematele, et tahab veel austada buddha Candravimalasūryaprabhāśrī'd. Siis see buddha, hakates vaibuma parinirvaanasse, palus Sarvasattvapriyadarśana'l endale ase teha ja ütles, et annab talle üle kõik oma õpetused, samuti bodhisattvad ja õpilased, ning vaibus siis täielikult. Seejärel Sarvasattvapriyadarśana põletas selle buddha keha ja tegi säilmetest stuupasid, kuid ta tahtis austada veel rohkem. Ning et stuupadele austust avaldada, põletas ta ära oma käe ning sellega ta õpetas loendamtuid õpilasi, mille tulemusena need bodhisattvad jõudsid

keskendumisse nimega *sarvarūpasandarśana*. Kõik olid kurvad, et nende õpetaja on kaotanud käe. Tema aga ütles, et kuna ta põletas oma käe, siis võib ta saada kuldse ihu ja selle tõestuseks olgu ta käsi nagu enne ja maa väriseagu. Siis maa värises ja käsi oli jälle nagu enne. See Sarvasattvapriyadarśana oli sama, kes praegu on Bhaiṣajyarāja. Tema loo kohta küsib bodhisattva Nakṣatrarājasamkusumitābhijña.

Buddha ütleb, et see õilis poeg või tütar, kes otsib virgumist ja siis põletab Nõndaläinu-pühamus (*tathāgatacaitya*) oma sõrme, varba või ihuliikme, saab rohkem pälvimusi (*puṇya*), kui see, kes loobub (*parityāgāt*) kuningriigist, lastest, naistest, kolmikilmast jne. Aga see bodhisattvateel käija (*bodhisattvayānasamprasthitaḥ*), kes annetab seitsme aardega täidetud kolmikmaailma buddhadele, bodhisattvatele, šraavakatele ja pratjekabuddhadele, saab vähem pälvimusi, kui see, kes võtab (*dhārayet*) kas või ühe salmi Lootossuutrast. Nagu ookean on üle (*mūrdhaprāpta*) jõgedest, nii Lootossuutra on üle kõikidest teistest Buddha suutratest. Nagu bodhisattva on parem (*agra*) šraavakatest ja pratjekabuddhadest, nii on ka Lootossuutra parim. Buddha räägib talle Lootossuutra suurepärasest omadustest.

c. Suured bodhisattvad

Tekstis läbivalt esinevaid bodhisattvaid võib nimetada suurteks bodhisattvateks, kuna enamus neist on mahajaana budistlikus kultuuris tõesti suure mõjuga ja mitmeid neid austatakse võrdselt buddhadega, näiteks Avalokiteśvara austamist peab Lootossuutra võrdseks loendamatute buddhade austamisega. Ka suurtel bodhisattvatel on tihti vestluspartneri funktsioon, kuid see tegevus pole nende puhul ainus.

Maitreya

Maitreya epiteet on *ajita* – 'võitmatu'.

1. pt. Viibib Ġṛdhrakūṭa mäel suutra alguses.

Maitreya küsib Mañjuśrīlt, miks Buddha näitas seda imet – valgustas maailmu. Mañjuśrī vastab talle ning rääkides möödunud aegadest selgub, et kunagi oli Maitreya bodhisattva Yaśaskāma²¹. Maitreya polnud tollal väga andekas, kuid buddhasid austades on ta ometi praegu seisundini jõudnud. Ka praegu ei ole ta ilmselt kõige kõrgem bodhisattva, sest peab küsima Mañjuśrī käest seletust. Mañjuśrī oli varasemas elus Maitreya õpetaja.

14. pt. Maitreya küsib teiste bodhisattvate nimel Buddhalt, et kuidas neid maa alt tulnud bodhisattvaid nii palju on, kuidas Buddha on neid õpetanud nii lühikese ajaga, sest Buddha ju alles virgus, aga need bodhisattvad alustasid teed juba loendamatu aegkondi tagasi. Sellele Maitreya küsimusele vastab Śākyamuni järgmises peatükis 15, kus ta räägib oma elueag pikkusest.

16. pt. Buddha pöördub Maitreya poole ja ütleb, et kui ta rääkis 15. peatükis oma eluea pikkusest, siis see, kes sellest kuuleb, saab tohutult pälvimusi, mis viivad neid lähemale virgumisele.

17. pt. Maitreya küsib Bhagavatilt: kui palju pälvimusi saab õilis poeg või tütar, kui ta rõõmustab Lootossuutrat kuuldes.

26. pt. Samantabhadra mainib Tuṣita jumalaid, kelle seas ka bodhisattva mahasattva Maitreya viibib.

Mañjuśrī

Mañjuśrī epiteet on *kumārabhūta* – 'tõeline prints'.

1. pt. Viibib Ġṛdhrakūṭa mäel suutra alguses.

²¹ Vt Bodhisattvad eelmistes eludes, Yaśaskāma.

Vastab Maitreya küsimusele, miks Nõndaläinu teeb sellist imet, et valgustab maailmu. Mañjuśrī räägib Maitreyale, et ta on seda varemgi näinud, kuna ta on olnud paljude võitjate (*jina*) juures ja istutanud hüvejuuri neid buddhasid austades. Nõndaläinu teeb sellist imet sellepärast, et soovib anda suurt õpetust, õpetada Lootossuutrat.

Selgub, et Mañjuśrī oli kunagi bodhisattva Varaprabha²² buddha Candrasūryapradīpa juures, kes talle kuulutas Lootossuutrat, mida Mañjuśrī siis edasi kuulutas. Tema õpilane oli siis Yaśaskāma (nüüdne Maitreya) ja samuti hilisem buddha Dīpaṃkara, kes tol ajal olid koos õpilased. Seega on Mañjuśrī buddhade õpetaja, nii eelmise buddha Dīpaṃkara kui ka tulevase buddha Maitreya õpetaja,²³ kuid ta ise on ikka bodhisattva.

11. pt. Mañjuśrī tuleb mere põhjast naagakuninga Sāgara juurest. Ta tuleb Ḡṛdhṛakūṭa mäele buddha Śākyamuni juurde ja kummardab teda ning buddha Prabhūtaratnat. Vastab bodhisattva Prajñākūṭa küsimusele, kui palju olendeid ta meres juhtis virgumisteele – loendamatul hulgal, vastab Mañjuśrī. Mañjuśrī õpetas meres ainult Lootossuutrat. Selgub, et seda suutrat suudab hästi mõista naagakuningas Sāgara tütar.

13. pt. Mañjuśrī küsib Bhagavatilt, kuidas peab kuulutama Lootossuutrat. Siis Bhagavat vastab talle ning räägib mõistuloo hinnalisest kalliskivist.

20. pt. Mañjuśrī on suure bodhisattvate hulga eesotsas, kes lubavad kuulutada Lootossuutrat.

23. pt. Mañjuśrī näeb lootoseid tekkimas ja küsib Buddhalt nende kohta. Selgub, et see on märk Gadgadasvara tulekust. Mañjuśrī tahab samuti teada, mida head Gadgadasvara on teinud ja mis keskendumisse läinud. Mañjuśrī soovib Gadgadasvarat näha.

²² Vt Bodhisattvad eelmistes eludes, Varaprabha.

²³ Maitreya buddhaks saamist Lootossuutras ei mainita.

Seega ka Mañjuśrī ei tea seega kõike. Kuigi ta on ise õpetanud Lootossuutrat, peab ta mõningaid asju Buddha käest küsima.

Bhaiṣajyarāja

1. pt. Viibib Gr̥dhrakūṭa mäel.

10. pt. Esineb 80 000 bodhisattva-mahasattva esindajana, kelle poole pöördub Buddha. Buddha räägib talle Lootossuutra olulisusest.

12. pt. Esineb siin koos bodhisattva Mahāpratibhāna'ga. Koos Mahāpratibhāna'ga pöörduvad nad Buddha poole ja lubavad pärast tema parinirvaanat hoida, austada ja kuulutada Lootossuutrat, kuigi siis on olendid halvad ja ei ole õpetusest huvitatud.

21. pt. Küsib Buddhalt, kui palju pälvimusi (*puṇya*) saab see õilis poeg või tütar, kes hoiab Lootossuutrat kirjutatuna köites²⁴ või raamatus (*kāyagataṃ vā pustakagataṃ vā kṛtvā* SP XXI: 233)? Buddha vastab talle, et see, kes austab loendamatuid buddhasid saab palju pälvimusi, see aga, kes hoiab, loeb, mõistab ja järgib kasvõi üht salmi sellest suutrust, saab märksa rohkem pälvimusi. Siis Bhaiṣajyarāja lubab anda kaitsvad loitsud neile, kes hoiavad meeles või raamatus seda suutrat.

22. pt. Bodhisattva Nakṣatrarājasamkusumitābhijña küsib Buddhalt Bhaiṣajyarāja kohta, et miks ta on siin maailmas, kuigi ta teab, millised raskused (*duṣkara* SP XXII: 236) teda siin ees ootavad. Buddha räägib siis talle Bhaiṣajyarāja loo, kes oli eelmises elus bodhisattva Sarvasattvapriyadarśana.

23. peatükis soovib teda näha bodhisattva Gadgadasvara, kui ta tuleb Sahā maailma.

25. peatükis selgub, et Bhaiṣajyarāja oli kunagi kuningas Śubhavyūha üks poegadest Vimalagarbha, kes oma isa pööras buddha õpilaseks.

²⁴ Termin *kāya* tähendus ei ole siin päris selge, otsene tähendus on 'ihu', kuid siin mõeldakse ilmselt kirja pandud kogumikku või köidet.

Gadgadasvara

Gadgadasvarast on juttu 23. pt-s. Tema kohta esitatakse kaks lugu. (SP XXIII, 244-249).

Esimene lugu toimub olevikus ja kõneleb sellest, et Gadgadasvara tuleb Gṛdhrakūṭa mäele. Teine lugu räägib Gadgadasvara minevikust. Neist lugudest tulenevalt võib välja tuua järgnevad Gadgadasvarat iseloomustavad punktid.

1. Päritolu. Gadgadasvara tuleb buddha Kamaladalavimalanakṣatrarājasamṅkusumitābhijña maailmast (*lokadhātu*) nimega Vairocanaraśmipratimaṇḍitā, mis asub idas (*pūrva*).

2. Tuleku põhjus. Gadgadasvara tahab minna Sahā maailma, et näha (*darśanāya*), austada (*vandanāya*) ja kummardada (*paryupāsānāya*) Śākyamunit ning et näha bodhisattvaid Mañjuśrī, Bhaiṣajyarāja, Pradānaśūra, Nakṣatrarājasamṅkusumitābhijña, Viśiṣṭacāritra, Vyūharāja ja Bhaiṣajyarāja-samudgata. Seepeale ütleb talle buddha Kamaladalavimalanakṣatrarājasamṅkusumitābhijña, et ärgu pidagu Sahā maailma madalamaks (*hīna*), kuigi see ei ole ilus ja sile ning Śākyamuni ja bodhisattvad on lühikesed (*hrasvakāya*).

3. Tuleku viis. Gadgadasvara läheb Sahā maailma Nōndalāinu autoriteedi (*tathāgatādhiṣṭhāna*), vāe (*tathāgatabalādhāna*), imevāe (*tathāgata-vikrīḍita*), hiilguse (*tathāgatavyūha*), kõrge teadmise (*tathāgatābhyudgatajñāna*) abil. Ta ei tõusnud oma istmelt, vaid läks keskendumisse ja Gṛdhrakūṭa mäel ilmusid loendamatud kuldsed ja hõbedased lootosed. See oli märk Gadgadasvara tulekust ja sellest et ta tuleb koos loendamatute bodhisattvatega. Gadgadasvara kingib buddha Śākyamunile hindamatu kee ja ütleb, et buddha Kamaladalavimalanakṣatrarājasamṅkusumitābhijña küsib tervise järele, ja kas ka Prabhūtaratna kannatab millegi käes? Selle küsimuse edastab Prabhūtaratnale Śākyamuni.

4. Iseloomustus. Juba ammu on Gadgadasvara istutanud hüvejuure (*kuśalamūla*). Ta oli jõudnud (*pratilabdha*) loendamatutesse keskendumistesse (*samādhi*), sealhulgas keskendumisse nimega *saddharmapuṇḍarīka* ('tõelise seadmuse valge lootos'). Neid *samādhi*'sid on loetletud 17, kuid nimekiri lõpeb teatega, et neid on nii palju kui Gangese jões liivateri.

5. Minevik. Gadgadasvara elas kunagi ammu buddha Megha-dundubhisvararāja maailmas nimega Sarvarūpasaṃdarśanā, ajastul nimega Priyadarśana. Gadgadasvara ohverdas sellele buddhale muusikainstrumente ning anumaid seitsme aardega. Selle buddha juures sai ta ka sellise ilu (*śrī*). Ta on olnud loendamatute buddhade juures.

6. Erinevadujud. Gadgadasvara on õpetanud (*deśayati sma*) Lootossuutrat paljudel kujudel (*bahubhī rupair*), ta on olnud: Brahma, Rudra, Śakra, Īśvara, Senāpati, Vaiśravaṇa, maailmavalitseja (*cakravartin*), kindluse-ülem (*koṭṭarāja*), ülemus (*śreṣṭhin*), majaperemees (*gṛhapati*), linnakodanik (*naigama*), braahman (*brāhmaṇa*), munk (*bhikṣu*), nunn (*bhikṣunī*), mees- ja naissoost ilmalik järgija (*upāsaka, upāsikā*), ülemuse naine (*śreṣṭhibhāryā*), majaperemehe naine (*gṛhapitabhāryā*), linnakodaniku naine (*naigamabhāryā*), poiss (*dāraka*), tüdruk (*dārikā*), yakṣa, jumal (*sura*), *garuḍa*, *kinnara*, *mahoraga*; ta võib olla põrgus (*niraya*), looma üsas (*tiryagyoni*), Yama maailmas (*yamaloka*), ebasoodsas sünnis (*akṣaṇa*); naisena (*strī*); ta võib olla bodhisattva, šraavaka, pratjekabuddha, nõndaläinu; kellele vaja, õpetab ta nõndaläinu valda (*tathāgatadhātu*) ise parinirvaanas olevana (*parinirvṛtamātmanaṃ*). Ta näitab end sellisel kujul, mis on vajalik, et olendeid pöörata (*vaiṇeyānaṃ*), neid kujusid võib olla niipalju kui Gangese jões liivateri. (SP XXIII, 247-248).

7. Keskendumine. Gadgadasvara on kõike teinud *sarvarūpasaṃdarśana* nimelise keskendumise abil. Seepeale loendamatud bodhisattvad-mahasattvad said selle keskendumise.

8. Tagsipöördumine. Gadgadasvara austas Śākyamunit ja Prabhūtaratnat ning läks tagasi maailma, kust ta oli tulnud ja rääkis seal kõike buddhale.

Avalokiteśvara

1. pt. Viibib Ḡḍhrakūṭa mäel.

24. pt²⁵. Bodhisattva Akṣayamati küsib Buddhalt, miks Avalokiteśvarat nii nimetatakse. Buddha vastab, et see on nii sellepärast, et kui loendamatud kannatavad olenditehulgad tema nime kuulevad (*nāmadheyaṃ śṛṇuyuh*), need vabastatakse hulgast kannatustest (*duḥkhaśāṇḍhāt parimucyeraṇ*). Kes aga tema nime hoiavad (*nāmadheyaṃ dhārayiṣyanti*) pääsevad igasugustest hädadest. See kes hoiab ja austab nii paljusid buddhasid kui 62 korda Gangeses liivateri ja see, kes austab Avalokiteśvarat ja hoiab ta nime, saavad ühepalju pälvimusi. Avalokiteśvara võtab erinevaid kujusid, et kuulutada dharmat. Teda nimetatakse *abhayaṃdada* ('turvalisuse andja')²⁶. Peatüki alapealkiri aga annab veel ühe epiteedi *samantamukha*, kus *samanta* tähendab 'täiuslik, kogu, üleni, kõik' ja *mukha* on 'nägu, suu, välimus' ja siit tulenevalt ka 'sissepääs' või 'sissejuhatuse'. Kuna see sõnaühend esineb ka peatüki nimena, siis võib seda tõlkida 'Täiuslik sissepääs', kui lähtuda metafoorsest mõttest, et tegu on sissepääsuga budismi õpetusse. Kuid võib tõlkida ka näiteks 'Kõik näod' või 'Igailmeline' või 'Kõikjale suunatud' ja siis saab *samantamukha*'st Avalokiteśvara epiteet või isegi teine nimi. Alapealkiri ütleb, et see on Avalokiteśvara erinevate kujude õpetus (*vikurvana-nirdeśa*) ehk õpetus Avalokiteśvara imelisest võimest erinevaid kujusid võtta. Ka see viitab tema mitmetele nägudele.

²⁵ Avalokiteśvara peatüki tõlge vt Toome 2006.

²⁶ Lootossuutra ei rõhuta otseselt Avalokiteśvarat kui suure kaastunde (*mahākaruṇā*) kehastust, nagu seda teeb nt *Gaṇḍavyūhasūtra* (vt Läänemets 2006b: 301).

Avalokiteśvara funktsioon jaguneb kolme ossa: päästja, erinevad kujud ja tema austamise suurus.

1. Päästja. Kokku 11 konkreetselt nimetatud häda, mille käest Avalokiteśvara päästab. Neist kolm on vaimsed hädad (kirg, vihkamine ja rumalus). Abipalumise juures pole oluline, kas inimene on süüdi või mitte, mingit eetilist ettekirjutust hädasolijalt ei nõuta. Päästja funktsiooni juurde käib ka soovidetäitja funktsioon. Kuid soovid, mida ta täidab, on vaid ühesugused: naine, kes soovib poega või tüdart, selle ka saab, ja muidugi ilusa, targa jne.

2. Erinevad kujud. Teine oluline omadus, mille Lootossuutra Avalokiteśvara puhul välja toob, on õpetus Avalokiteśvara erinevatest kujudest, millele viitab ka peatüki lisapealkiri: *avalokiteśvara-vikurvaṇa-nirdeśa*. Avalokiteśvara õpetab olenditele seadmust (*sattvānāṃ dharmāṃ deśayati*), selleks et neid pöörata (*vaineṃyānāṃ*) erinevates maailmades (*loka dhātavaḥ*) erineval kujul (*rūpeṇa*). Neid kujusid on kokku 16: buddha kujul (*buddha-rūpeṇa*), bodhisattva kujul (*bodhisattva-rūpeṇa*), pratjekabuddha kujul (*pratyekabuddha-rūpeṇa*), šraavaka kujul (*chrāvaka-rūpeṇa*), Brahma kujul (*brahma-rūpeṇa*), Śakra kujul (*śakra-rūpeṇa*), gandharva kujul (*gandharva-rūpeṇa*), jakša kujul (*yakṣa-rūpeṇa*), isanda/jumala kujul (*īśvara-rūpeṇa*), suure isanda/jumala kujul (*maheśvara-rūpeṇa*), maailmavalitseja kujul (*cakravartirāja-rūpeṇa*), pišaatsa ehk kolli (*piśāca-rūpeṇa*), vaišravana kujul (*vaiśravaṇa-rūpeṇa*), väejuhi kujul (*senāpati-rūpeṇa*), braahmani kujul (*brāhmaṇa-rūpeṇa*), Vajrapāni kujul (*vajrapāṇi-rūpeṇa*).

3. Avalokiteśvara austamise suurus. Avalokiteśvara päästja ja soovidetäitja rollile lisandub suutra selgitus kui suur on Avalokiteśvara austamisest saadud pälvimuste hulk. Avalokiteśvara nime meelespidamine ja tema austamine võrdsustatakse sisuliselt loendamatute buddhade austamisega ja sellest saadava pälvimuste hulgaga.

*bhagavān-āha – yaś-ca kulaputra tāvatām buddhānām bhagavatām satkāraṃ
kṛtvā puṇyābhisaṃskāraḥ, yaśca avalokiteśvarasya bodhisattvasya mahāsattvasya
antaśa ekam-api namaskāraṃ kuryāt nāmadheyaṃ ca dhārayet, samo'nadhiko
'natirekaḥ puṇyābhisaṃskāraḥ ubhayato bhavet.* (SP XXIV: 251)

"Bhagavat ütles: "Ja selle, õilis poeg, kes austab nii palju Buddhasid Bhagavatte, ja selle, kes austab suuremeelset bodhisattvat Avalokitešvarat vaid ühe korra ja peab meeles tema nime, pälvimuste hulk on võrdne, täiuslik, ületamatu."

Avalokitešvara päritolu ei ole päris selge. Ta esineb suutra alguses Gṛdhrakūṭa mäel, kuid värssides mainitakse, et ta viibib buddha Amitābha buddhväljal. Viimane märg on värssosast, mis ilmselt isegi Avalokitešvara peatükis on hilisem lisand, see on Avalokitešvarat ülistav poem, millel puudub paraleel proosas.

Avalokitešvara peatükk on erandlik. Siin isegi ei mainita Lootossuutrat ega samuti Lootossuutras olulisi teemasid. Samas sobib see peatükk suutra üldise suundumuse ja meelestatusega. Ilmselt on selle peatüki puhul kindlam kui muude puhul, et tegu oli algselt eraldiseisva tekstiga, mis hiljem lisati Lootossuutrale. Avalokitešvara kirjeldus sobib hästi teiste suurte bodhisattvate kõrvale, kes õpetavad olendeid erinevatel kujudel ja kaitsevad õpetuse järgijaid.²⁷

Samantabhadra

26. pt. Terve peatükk on pühendatud Samantabhadrale. Samantabhadra põhiliseks funktsiooniks on Lootossuutra hoidjate ja kuulutajate kaitsmine (SP XXVI, 264-267).

²⁷ Edward Conze toob oma artiklis "Budistlikest päästjatest" (Conze 2000:34) selle kategooria parima näitena esile Avalokitešvara kirjelduse Lootossuutras. Nagu Conze mainib, pole Avalokitešvara teod ja omadused olenemata nende suurejoonelisusest sugugi enneolematud, sest selline peabki bodhisattva olema.

1. Päritolu. Bodhisattva mahāsattva Samantabhadra tuleb idast (*pūrva*), Bhagavati Nōndalāinu Ratnatejobhyudgatarāja buddhaväljalt (*buddhakṣetra*).

2. Tuleku põhjus. Samantabhadra ja temaga on koos hulk bodhisattvaid tulid Lootossuutrat kuulama. Śākyamuni nimetab teda *kulaputra*.

3. Funktsioon. Samantabhadra lubab kaitsta seadmusekuulutajaid (*dharmabhāṇaka*), kes hoiavad seda Lootossuutrat viimasel viiesajal aastal. Nende juurde tuleb ta valge kuuekihvalise elevandikuninga seljas (*śveta-ṣaḍ-dantaṃ gaja-rājam-abhiruhya*). Samuti lubab ta kaitsta Lootossuutrat Jambudvīpas.

4. Mõju. Lootossuutra on kuulutajate kätte jõudnud (*hastagata*) tänu Samantabhadra üllameelsusele (*anubhāva*) ja hiilgusele (*tejas*) ning nad saavad (*lābhino bhaviṣyanti*) Samantabhadra kulgemise (*caryā*). Samantabhadra on kõike teinud kaastundest inimeste vastu. Samantabhadra nime üle rõõmustamine on aga märgiks, et see inimene on näinud palju buddhasid ja juba teatud tasemele jõudnud.

d. Kollektiivsena esinevad bodhisattvad

Kollektiivsena esinevad bodhisattvad on eraldi välja toodud juhul, kui neid on kuidagi eraldi mainitud mingis konkreetsetes situatsioonis, kuid nende roll on enamasti üsna passiivne. Siia olen paigutanud ka kollektiivselt esinevate bodhisattvate juhid, kuna neid peale eraldi nimelise äramärgkimise ei erista muud tunnusjooned.

Ainult I peatüki loetelus esinevad bodhisattvad:

Anikṣiptadhura

Ratnapāṇi

Ratnacandra
Ratnaprabha
Pūrṇacandra
Mahāvīkrāmin
Anantavīkrāmin
Trailokyavīkrāmin
Ratnākara

Kaheksa printsi, buddha Candraśūryaradīpa pojad

1. pt. Neid nimetatakse printsideks (*rājakūmara* SP I: 12), kuid ka bodhisattvateks. Kõik nad püüdsid ülimat täiuslikku virgumist (*anuttarā samyak-saṃbodhi*) ja tahtsid saada dharmakuulutajaks (*dharmabhaṇaka*) – need on bodhisattva tunnused. Nad istutasid hüvejuuri (*kuśalamūla*) mitme tuhande buddha juures. Nemad said ka hiljem buddhadeks, viimasena neist Dīpaṃkara. Nad on siis juba mineviku buddhad. Nende seas oli ka bodhisattva Yaśaskāma, tulevane Maitreya.²⁸

8 miljonit bodhisattvat

12. pt. Nad on jõudnud *avaivartika* (tagasipöördumatu) bodhisattva tasemeni. Lubavad kuulutada Lootossuutrat kõikjal.

Bodhisattvad maa alt

14. pt (SP XIV: 179-188). Tohtu hulk bodhisattvaid mahasattvaid, kes tulevad maa alt, et kuulutada Lootossuutrat. Nad on kuldset värvi ihuga (*suvarṇavarṇaiḥ kāyair*) ja neil on kolmkümmend kaks suurmehe tunnust (*dvātriṃśadbhirmahāpuruṣalakṣaṇaiḥ*), nad viibisid maa all tühjas ruumis

²⁸ Vaata ka Muud tegelased.

(*mahāpṛthivyaṃmadha ākāśadhātau*)²⁹. Kui nad tulid maa alt, siis nad kummardasid buddha Prabhūtaratnat ja Śākyamunit. Śākyamuni ütleb, et nende ülesandeks on kuulutada ja hoida Lootossuutrat. Bodhisattva Maitreya küsib Buddhalt, et kuidas neid nii palju on, kuidas Buddha on neid õpetanud nii lühikese ajaga. Buddha vastab, et ta õpetas neid pärast seda, kui oli jõudnud ülimesse virgumisse. Maitreya ütleb, et Buddha ju alles virgus umbes 40 aastat tagasi, need bodhisattvad on aga alustanud teed juba loendamatuid aegkondi tagasi ja palub selgitust. Sellele Maitreya küsimusele vastab Śākyamuni järgmises peatükis 15, kus ta räägib oma eluea pikkusest.

20. pt. Lubavad kuulutada Lootossuutrat kõigil buddhaväljadel, kus Buddha on parinirvaanasse läinud.

Bodhisattvad teistest maailmadest

14. pt. Grupp bodhisattvaid mahasattvaid, kes palusid Śākyamunit, et võiksid ka siin Sahā maailmas Lootossuutrat kuulutada, aga Bhagavat ütleb, et tal on juba selleks olemas need bodhisattvad, kes tulevad maa alt (vt ülal).

Viśiṣṭacāritra

14. pt. Maa alt tulnud bodhisattvate üks neljast juhust. (vt ka Vestluspartnerid)

Anantacāritra

14. pt. Maa alt tulnud bodhisattvate üks neljast juhust.

Viśuddhacāritra

14. pt. Maa alt tulnud bodhisattvate üks neljast juhust.

²⁹ F. Edgerton tõlgib *ākāśadhātu* 'tühjaks ruumiks', *empty space* (Edgerton 1998: 282).

Supraṭiṣṭhitacāritra

14. pt. Maa alt tulnud bodhisattvate üks neljast juhust.

500 bodhisattvat

19. pt. Bodhisattvad eesotsas Bhadrapāla'ga, Nemad põlgasid Sadāparibhūtat, kuid hiljem järgisid teda ja nüüd on Śākyamuni juures.

Bhadrapāla

19.pt. 500 bodhisattva juht, kes kunagi põlgasid Sadāparibhūtat, siis teda järgisid, nüüd aga on Śākyamuni juures.

Pradānaśūra

23. pt. Teda soovib näha Gadgadasvara, kui tuleb Saha maailma.

Viśiṣṭacāritra

23. pt. Teda soovib näha Gadgadasvara, kui tuleb Saha maailma.

Vyūharāja

23. pt. Teda soovib näha Gadgadasvara, kui tuleb Saha maailma.

Bhaiṣajyarājasamudgata

23. pt. Teda soovib näha Gadgadasvara, kui tuleb Saha maailma.

Merest ilmuvad bodhisattvad

11. pt. Need bodhisattvad, keda Mañjuśrī meres õpetas.

e. Nüüdsed bodhisattvad

Siia alajaotusse on paigutatud kaks tegelast, kes on Lootossuutra kuulutamise ajal on bodhisattvad ja kellest muidu bodhisattvatenä juttu ei ole.

Bhaiṣajyārājasamudgata

25. pt. Oli varem kuningas Śubhavyūha poeg Vimalanetra, kes koos oma vennaga pööras oma isa Buddha õpilaseks.

Vairocanaśmipratimaṇḍitadhvajarāja

25. pt. Oli varem kuninganna Vimaladattā.

f. Buddha seisundi ennustamine

Bodhisattvatele tavaliselt tulevast buddha seisundit ei ennustata. Kuid on paar erandit. Nende mõlema puhul on tegu varem toimunud loo jutustamisega, seega Lootossuutra esitamise ajal kohal olevatele bodhisattvatele buddha seisundit ei ennustata.

Śrīgarbha

1. pt. Tema saab buddha Candrasūryapradīpa ennustuse kohaselt järgmiseks buddhaks kohe peale Candrasūryapradīpa't nimega Vimalanetra.

Dhṛtiparipūrṇa

3. pt. Tema saab buddha Padmaprabha (kes oli varem Śāriputra) ennustuse kohaselt järgmiseks buddhaks nimega Padmaṛṣabhavikrāmin.

5. Buddhad

Kogu tööd läbiva määratluse buddha ('virgunu') alla käivad mitmed sünonüümsed määratlused, millest läbivamalt kasutatakse Lootossuutras terminid Bhagavat ja Nõndaläinu (*tathāgata*). Lisaks kaasneb enamasti konkreetse buddha nimega standardne epiteetide kogum:

tathāgato 'han samyaksaṃbuddho loka udapādi vidyācaraṇasaṃpannaḥ sugato lokavidanuttaraḥ puruṣadamyasārathiḥ śāstā devānāṃ ca manuṣyāṇāṃ ca buddho bhagavān (SP I: 12).

"nõndaläinu, väarikas, täielikult virgunu, maailmast pärit, teadmise ja käitumise poolest täiuslik, hüvesläinu, maailma läbini tundev, inimeste taltsutaja, jumalate ja inimeste õpetaja, virgunu, bhagavat."

See epiteetide kogum on ka buddhade põhiline iseloomustaja. Kui buddhasid iseloomustatakse, siis üldiselt, ja ükski konkreetne buddha teisest ei erine. Buddha on alati buddha ja mingite muude sisuliste tunnuste järgi buddhasid jagada ei saa. Küll võib neid klassifitseerida ajateljel (mineviku ja tuleviku buddhad). Lisaks tõusevad esile mõned buddhad, kes üheselt ajalise telje määratluse alla ei sobi, need on eelkõige suutra peategelane Śākyamuni ning samuti Prabhūtaratna.

Buddha Śākyamuni on kogu suutrat läbiv tegelane. Tema on ka Lootossuutra kosmilise pildi kese, algus ja ots. Tema viibimisega jutustamise hetkel Gr̥dhrakūṭa mäel ja samuti tema eelnevate eludega on seotud enamus teisi tegelasi. Śākyamuni on ka suutra põhiline kõneleja.

Buddhade kui tegelaste arenemisest või dūnaamikast saab rääkida seoses nende eelnevate seisunditega – šraavakate ja bodhisattvatega. Seega on tegemist vaimse dūnaamikaga kosmilisel tasandil, muutused toimuvad loendamtute elude vältel ja erinevates maailmades.

Buddhad omavahel vahetult ei suhtle. Siin on erandiks Śākyamuni ja Prabhūtaratna suhtlemine, kuid Prabhūtaratna ilmub stuupas ning stuupas on tema säilmed, samuti toonitatakse pidavalt, et ta on juba ammu täielikult vaibunud.

Erinevate buddhade vahendajateks on bodhisattvad. Eriti selgelt ilmneb see bodhisattva Samantabhadra puhul, kes vahendab Śākyamunile oma buddha tervitusi.

Buddhad võivad olla bodhisattvate õpilased. Näiteks Dīpaṃkara oli bodhisattva Varaprabha õpilane. Varaprabha on aga nüüd Mañjuśrī ja seega endiselt bodhisattva.

Buddhaks saamist ennustatakse šraavakatele, harva ka bodhisattvatele. Tihti ennustab ka buddha seda, milline on järgmine buddha, kuid see ei tähenda, et järgmine buddha on seesama, mis eelmine. Seega buddhad ei suhtle ka ajateljel. Igal buddhal on oma buddhaväli ja oma ajastu. Erandiks on siin Prabhūtaratna, kes aga esineb säilmetena.

Kuid eelneva järeldusega läheb esmapilgul vastuollu see, mida buddha Śākyamuni ise enda kohta räägib. Nimelt, et ta on saanud buddhaks juba loendamatuid aegkondi tagasi ja ta ei lahku kunagi, see lahkumine on vaid vahend, et olendeid õpetada. Niisiis, erinevad buddhad omavahel ei suhtle, küll aga kestab üks buddha läbi aja ja samas ilmuvad ka uued buddhad.

a. Śākyamuni

Śākyamuni on kogu Lootossuutrat läbiv tegelane. Ta on ka põhiline jutustaja. Seega võib teda nimetada Lootossuutra peategelaseks. Siinkohal ei ole tarvilik esitada kõiki temaga seotud episoodide, neid kirjeldatakse ka teiste tegelaste juures. Kuid oluline on koostada Śākyamuni koondportree Lootossuutra baasil ja tuua esile temaga seotud kontseptsioonid, mida Lootossuutra eriliselt rõhutab.

Kui buddha Śākyamuni räägib endast, siis räägib ta tihti üldiselt buddhast või buddhadest. Seega on Śākyamuni ka kui buddhade koondkuju, näide ning samas üks buddha buddhade pikas reas.

2. peatükis kirjeldab Buddha enda maailma ilmumise põhjust. See on oluline kontseptsioon Lootossuutras: Buddha ei ole virgunud nüüd, vaid ammu ja ilmub siia maailma, et olendeid aidata, et avada olendite silmad nõndaläinu-teadmisele (*tathāgatjñāna* SP II: 27). Seda sama teevad loendamatutes maailmades ka teised buddhad. Nad kõik õpetavad, et olendid jõuaksid ülimesse virgumisse. Nii on see olnud ka minevikus ja saab olema ka tulevikus (samas).

Lootossuutras üks peamisi õpetusi on vahendite valdamise õpetus (*upāyakaśalya*). Selle selgitamisele on pühendatud terve suutra esimene pool, 1. kuni 9. peatükini. Suutra esimeses osas on vahendite valdamise õpetus seotud ühe sõiduki (*ekayāna*) õpetusega, mis on suunatud eelkõige šraavakatele ning püüab selgitada šraavakate positsiooni mahajaana õpetusest lähtuvalt. Kuid Lootossuutra teises osas on vahendite valdamise õpetusele antud hoopis teine mõõde, siin pole õpetus seotud ainult õpilastele suunatud tekstiga, vaid ka Buddha enda olemisega, mida muidugi võib ja peabki käsitlema kui samuti õpilastele suunatud teksti. Nimelt on Buddha ilmumine maailma ainult vahend, samuti on vahend tema virgumine ja vaibumine pärisnirvaanasse (*parinirvāṇa*). Kõik on ainult õpetus, mis teenib vaid üht eesmärki, juhatada olendeid virgumisele. Just selle õpetuse selgitamisega tegeleb Buddha alatiolemise kontseptsioon.

Buddha alatiolemise kontseptsioon

Lootossuutra toob esile buddha Śākyamuni eluea pikkuse kontseptsiooni. Sellest räägib Śākyamuni ise 15. peatükis (SP 189-195) "Tathāgata eluea pikkusest" (*tathāgatāyusṣpramāṇaparivartaḥ*) kus ta vastab eelmises 14. peatükis Maitreya esitatud küsimusele. Bodhisattva Maitreya

küsib, pärast seda, kui on näinud maa alt tulnud loendamatuid bodhisattvaid, kuidas Śākyamuni on suutnud õpetada neid nii palju nii lühikese aja jooksul – neljakümne aasta jooksul pärast virgumist.

Seejärel räägib Śākyamuni oma elueast. Ta väidab, et ta ei virgunud alles nüüd, selles elus, vaid juba loendamatuid aegkondi tagasi:

... bahūni mama kalpa-koṭī-nayuta-śata-sahasrāṇy-anuttarāṃ samyaksaṃbo-dhimabhisambuddhasya. (SP XV: 189)

"... palju sada tuhat miljonit ajastut virgusin ma ülimesse täielikku virgumisse."

Kuid Nõndaläinu eluiga ei ole sugugi läbi, selle edasist pikkust kirjeldab Buddha järgmiselt:

āyusṣpramāṇam-apy-aparipūrṇam. api tu khalu punaḥ kulaputrā adya-api tad-dviguṇena me kalpa-koṭīnayutaśatasahasrāṇi bhaviṣyanti āyusṣpramāṇasya-aparipūrṇatvāt. idānīṃ khalu punar-ahaṃ kulaputrā a-parinirvāyamāṇa eva parinirvāṇam-ārocayāmi. (SP XV: 190-191)

"Eluea pikkust ei ole täielik. Aga veel, õilsad pojad, minu lõpetamata eluiga kestab veel kaks korda sada tuhat miljonit ajastut. Ja veel, nüüd mina, õilsad pojad, pärisnirvaanasse tegelikult mitte läinult pärisnirvaanast teatan."

Ja pärast seda on Buddha õpetanud, ja samuti on õpetanud kõik teised buddhad, kuid kõik nad on loodud vaid vahendite mõttes Buddha poolt:

yataḥprabhṛtyahaṃ kulaputrā asyāṃ mahāyāṃ lokadhātau sattvānāṃ dharmaṃ deśayāmi, anyeṣu ca lokadhātu-koṭīnayutaśatasahasreṣu, ye ca mayā kulaputrā atra-antarā tathāgatā arhantaḥ samyaksaṃbuddhāḥ parikīrtitā dīpaṃkara-tathāgata-prabhṛtayaḥ, teṣāṃ ca tathāgatānām-arhatāṃ samyasaṃbuddhānāṃ parinirvāṇāni, mayā-eva tāni kulaputrā upāyakauśalya-dharma-deśanā-abhinirhāra-nirmitāni. (SP XV: 190)

"Sellest peale mina, õilsad pojad, selles suures ilmavallas olenditele dharmat õpetan, ja teistes sadades tuhandetes miljonites ilmavaldades, ja need minu poolt, õilsad pojad, teised Nõndaläinud Väärivad Täiuslikud

Virgunud, keda ma olen maininud, alates Nõndaläinu Dīpankarast, ja nende Nõndaläinute Väärikate Täiuslike Virgunute pärisnirvaanad on minu poolt, õilsad pojad, oskuslike vahendite seadmuse kuulutamise teostamiseks imeväel loodud."

Seega kõik buddhad, nende teod ja õpetused, millest Bhagavat on rääkinud, on vaid vahendid, vaid lood, et olendeid õpetada. Nende nõ reaalsus pole mitte ainult ebaoluline, vaid oluline ongi vaid tekst, õpetus, mis on Buddha poolt loodud. Kõik, mis on Buddha poolt loodud, on olendite õpetamiseks. Budismi, eriti mahajaana budismi õpetus paljudest buddhadest ei peagi vastama tegelikkusele, sest buddhad on vaid kujud, mis on Śākyamuni poolt loodud.

Sest Buddha teeb kõike olendite virgumise huvides:

... tathāgato'parinirvāyanneva parinirvāṇam-ārocayati sattvānāṃ vaineya-vaśam-upādāya (SP XV: 191)

"... Nõndaläinu pärisnirvaanasse tegelikult ei lähe, pärisnirvaanast teatab olendite pööramise eesmärgil."

Buddha räägib enda pärisnirvaanast (*parinirvāṇa*) ainult selle pärast, et olendid ei mõista muidu, nad on erinevate kalduvustega (*nānā-adhimuktānāṃ*), väikeste hüvejuurtega (*alpa-kuśalamūlānāṃ*), paljude väikeste meeplekkidega (*bahu-upakleśānāṃ*). (SP XV: 190)

Ja kõik, mida Bhagavat räägib on tõde, sest ta näeb kolmikilma nii nagu see on (*yathābhūtam*). See tähendab:

na jāyate na mriyate na cyavate na-upapadyate na saṃsarati na parinirvāṇi, na bhūtaṃ nābhūtaṃ na santaṃ na-asantaṃ na tathā na-anyathā na vitathā na-avitathā | na tathā traidhātukaṃ tathāgatena dṛṣṭaṃ yathā bālaprthagjanāḥ paśyanti. (SP XV: 190).

"Ei sünni, ei sure, ei teki, ei kao, ei tiirle sansaaras, ei vaibu pärisnirvaanasse, ei tõeline, ei ebatõeline, ei olev, ei olematu, ei nõnda, ei teisiti, ei

vale, ei mittevale. Nõndaläinu ei näe kolmikilma nõnda, nagu näevad lapsikud tavalised inimesed."

Buddha kui bodhisattva

Teine idee, mis lähtub eelnevast Buddha eluea pikkusest, on Buddha kui bodhisattva kirjeldus Lootossuutras. Buddha üks põhilisi iseloomustavaid omadusi on olnud tema täielik vigumine ehk parinirvaana (*parinirvāṇa*). Bodhisattvad on aga need, kes võiksid täielikult virguda, aga lükkavad selle edasi, et siin maailmas olendeid aidata. Lootossuutras ütleb aga Śākyamuni (15. peatükis), et täielik nirvaana on vaid vahend olendite õpetamiseks, tegelikult ei lähe Buddha kuhugi. Seega on Buddha siin nagu bodhisattva – ta ei lahku maailmast, ta sünnib siia üha uuesti nii nagu ta on seda juba varemgi teinud.

Kui Buddha on see, kes läheb täielikult vaibub, aga tegelikult Buddha seda ei tee, kas ta siis on Buddha? Lootossuutra ei väida, et ta Buddha ei oleks, järelikult antakse siin Buddhale uus definitsioon, mis on lähedane bodhisattvate kirjeldusele. Ja bodhisattva Avalokiteśvara austamist peetakse Buddhade austamisega võrdseks.³⁰

Śākyamuni minevik

Buddha Śākyamuni minevikust räägitakse Lootossuutras pikemalt neljal korral. Kuna neist on pikemalt juttu teiste tegelaste juures, siis siin neid vaid mainin.

7. pt. Śākyamuni on üks Buddha Mahābhijñāṇābhībhū kuueteistkümnest pojast ja õpilasest.

9. pt. Buddha oli õpilane kunagi koos Ānandaga. (vt šraavakad)

³⁰ Lootossuutra lood bodhisattvatest ja ennustused šraavakatele on sarnased *Avadāna* lugudele, mis kõnelevad Buddhast. Avadāna kirjandust võib pidada ka mahajaana eel- või teisendvormiks (vrd Nakamura 1999: 65) selle vahega, et nt Lootossuutras on buddha omadused üle kantud paljudele tegelastele (vt ka Hirakawa 1998: 268-269).

11. pt. Śākyamuni räägib, et kunagi ammu oli ta kuningas ja ta annetas kõik, et teostada kuut ületavust, ei hoidnud midagi endale ega hoolinud ka oma ihust ega oma elust; ta loobus troonist ja siis leidis õpetaja, riši. See riši, kes õpetas talle Lootossuutrat, oli Devadatta.

19. pt. Śākyamuni oli kunagi bodhisattva Sadāparibhūta. Kui ta poleks varem hoidnud Lootossuutrat, poleks ta saanud nii kiiresti buddhaks.

b. Mineviku buddhad.

Mineviku buddhad on seotud enamasti Gṛdhrakūṭa mäel viibivate tegelaste eelnevate elude meenutamisega. Meenutajaks on enamasti buddha Śākyamuni. Nende buddhade juures viibides on nad õppinud, ohverdanud, kuulunud jne, ning see tegevus on nende praeguse seisundi põhjuseks.

Candrasūryapradīpa

1. pt. Perekonnanimega Bharadvāja. Elas loendamtuid aegkondi tagasi. Enne kui ta lahkus kodust, oli tal 8 poega. Pärast esimest Candrasūryapradīpat oli veel 20 000 sama nimega buddhat (SP I, 12). Ta õpetas Lootossuutrat ning andis selle edasi bodhisattva Varaprabhale (hilisem Mañjuśrī). Ning ennustas, et järgmiseks buddhaks nimega Vimalanetra saab bodhisattva Śrīgarbha. Candrasūryapradīpa 8 poega said Varaprabha õpilasteks ja hiljem buddhadeks, nende seas oli ka Dīpaṃkara. Üks neist kaheksast õpilasest oli bodhisattva Yaśaskāma (hilisem Maitreya).

Dīpaṃkara

1. pt. Üks Nõndaläinu Candrasūryapradīpa kaheksast pojast, kes sai hiljem buddhaks. Tema buddhanime nimetatakse ainukesena neist poegadest. Ta oli bodhisattva Varaprabha (hilisem Mañjuśrī) õpilane.

15. pt. Buddha Śākyamuni mainib teda, et ka Dīpaṃkara nagu ka teised buddhad on oskuslike vahendite mõttes loodud.³¹

Mahābhijñāñānābhīhū

7. pt. Tema buddhaväli oli nimega Saṃbhavā ja ajastu Mahārūpa. Tal oli 16 poega (pojad sellest ajast, kui ta veel buddha polnud), kes kõik said buddhaks ja viimane neist oli Śākyamuni. Kui see buddha jõudis ülimasse täiuslikku virgumisse, siis buddhamaailmad värisid, kõigist ilmakaartest tulid jumalad ja palusid tal panna veerema seadmuseratas. Ta pojad palusid samuti, et ta paneks seadmuseratta veerema. Buddha pööras seadmuseratast kolm korda. Need 16 printsi, kes said ta õpilasteks, said buddhadeks ja kuulutavad dharmat nüüd kümnes ilmakaares. Need on Akṣobhya, Merukūṭa, Siṃhaghoṣa, Siṃhadvaja, Ākāśapratīṣṭhita, Nityaparinirvṛta, Indradhvaja, Brahmadvaja, Amitāyus, Sarvalokadhātūpadravodvegapratyutṭirṇa, Tamālapattracandanagandhābhijña, Merukalpa, Meghasvarapradīpa, Megha-svararāja, Sarvalokabhayaścchambhitatvavidhvaṃśnakara ja Śākjamuni.

Vipaśyin

7. pt. Esimene neist seitsmest buddhast, kelle juures šraavaka Pūrṇa on olnud parim seadmusekuulutaja.

Dharmagaganābhyudgatarāja

9. pt. Selle Buddha juures mõistsid Śākjamuni ja Ānanda koos kõigepealt ülima virgumise mõtet.

³¹ Vt käesolevas töös pt 5. Buddhad, a. Śākjamuni, Buddha alatiolemise kontseptsioon.

Bhīṣmagarjitasvararāja

19. pt. Tema ajastut nimetati Vinirbhoga ja tema maailma Mahāsaṃbhava. Ta õpetas šraavakatele nelja õilsat tõe, põhjuseid ja tagajärgi ning juhtis neid nirvaanasse; bodhisattvatele õpetas ta kuut ületavust, juhtides neid ülima virgumise kaudu kõikteadmisele. Selle nime all ilmus järgemööda buddhasid loendamatu hulk. Nende õige õpetus kestis loendamatuid aegkondi ja samuti nende õige õpetuse võltsingud. Õpetuse võltsingute ajal võimutsesid ülbed mungad ja sel ajal elas munk, bodhisattva-mahasattva nimega Sadāparibhūta. Buddha Bhīṣmagarjitasvararāja esitab Sadāparibhūtale enne viimase surma Lootossuutra.

Candravimalasūryaprabhāśrī

22. pt. Ta elas loendamatuid aegkondi tagasi ja tema maailmas elas bodhisattva Sarvasattvapriyadarśana (hilisem Bhaiṣajyarāja), kellele ta kuulutas Lootossuutrat ning kellele andis enne oma täielikku vaibumist üle ka kõik oma õpetused ja õpilased. Sellele buddhale ohverdas Sarvasattvapriyadarśana oma ihu.

Jaladharagarjitaḥṣasusvaranakṣatrarājaṃkusumitābhijña

25. pt. Tema maailma nimetati Vairocanaraśmipratimaṇḍita³² ja seda ajastut Priyadarśana. Selle buddha juures elas kuningas Śubhavyūha.

c. Samaaegsed teiste maailmade buddhad.

Suurem osa neist buddhadest olid kunagi buddha Śākyamuni vennad. Nad olid kõik buddha Mahābhijñāñānābhībhū pojad ja õpilased, kes nüüd

³² Huvitaval kombel on sellel maailmal sama nimi kui buddha Kamaladalavimalanakṣatrarājasamkusumitābhijña maailmal. Vt alpool alajaotus c. Samaaegsed teiste maailmade buddhad.

asuvad Śākyamuniga üheaegselt kümnes ilmakaares. Erandiks on siin kolm buddha, kelle juurest tulevad Sahā maailma buddha Śākyamuni juurde bodhisattvad Gadgadasvara, Avalokiteśvara ja Samantabhadra.

Buddha Mahābhijñānābhībhū kuusteist poega on:

Akṣobhya

7. pt. Tema asub idas Abhirati maailmas, kus asub ka Merukūṭa.

Merukūṭa

7. pt. Tema asub idas Abhirati maailmas, kus asub ka Akṣobhya.

Siṃhaghoṣa

7. pt. Temas asub kagus, kus asub ka Siṃhadhvaja.

Siṃhadhvaja

7. pt. Tema asub kagus, kus asub ka Siṃhaghoṣa.

Ākāśapraṭiṣṭhita

7. pt. Tema asub lõunas, kus asub ka Nityaparinirvṛta.

Nityaparinirvṛta

7. pt, Buddha. Tema asub lõunas, kus asub ka Ākāśapraṭiṣṭhita.

Indradhvaja

7. pt. Tema asub edelas, kus asub ka Brahmadvaja.

Brahmadvaja

7. pt. Tema asub edelas, kus asub ka Indradhvaja.

Amitāyus

7. pt. Tema asub läänes, kus asub ka Sarvalokadhātūpadravodvegapratyuttīrṇa.

Sarvalokadhātūpadravodvegapratyuttīrṇa

7. pt. Tema asub läänes, kus asub ka Amitāyus.

Tamālapattracandanagandhābhijñā

7. pt. Tema asub loodes, kus asub ka Merukalpa.

Merukalpa

7. pt. Tema asub loodes, kus asub ka Tamālapattracandanagandhābhijñā.

Meghasvarapradīpa

7. pt. Tema asub põhjas, kus asub ka Meghasvararāja.

Meghasvararāja

7. pt. Tema asub põhjas, kus asub ka Meghasvarapradīpa.

Sarvalokabhayacchambhitatvavidhvaṃsnakara

7. pt. Tema asub kirdes, kus asub ka Śākyamuni.

Śākyamuni

7. pt. Śākyamunist on juttu küll eraldi, kuid loetelu terviklikkuse mõttes on ta esitatud ka siin. Tema asub kirdes, kus asub ka buddha Sarvalokabhayacchambhitatvavidhvaṃsnakara.

Kamaladalavimalanakṣatrarājasamkusumitābhijña

23. pt. Śākjamuni valgustas loendamatuid buddhavälju (*buddhakṣetra*), nende seas oli selle buddha maailm (*loka dhātu*) nimega Vairocanaraśmi-pratimaṇḍitā, kus elas bodhisattva Gadgadasvara.

Ratnatejobhyudgatarāja

26. pt. Tema maailmast tuleb bodhisattva Samantabhadra.

Amitābha

24. pt. Amitābhast räägitakse sesoses Avalokiteśvaraga, kes viibib Amitābha juures ja temale tuult lehvitab. Amitābha asub läänekaares.³³

d. Ennustatud tuleviku buddhad

Enamik, kellele tulevast buddha seisudnit ennustatakse on šraavakad. Bodhisattvatele ennustatakse vaid kahel korral. Tihti mainitakse šraavakale, et too saab enne virgumist bodhisattvaks ja vahest öeldakse ka selle bodhisattva nimi, näiteks buddha Padmavṛṣabhavikrāmin'i puhul, kes enne buddhaks saamist on bodhisattva Dhṛtiparipūrṇa.

Need, kes on ennustamise ajal šraavakad

Padmaprabha

3. pt. Śākyamuni ennustuse kohaselt saab selleks buddhaks Śāriputra. Tema buddhaväli kannab nime Viraja. Padmaprabha omakorda ennustab

³³ Amitābhat on budistlikus mütoloogias tihti samastatud buddha Amitāyusega (Mäll 1998: 190), kes siin on üks buddha Śākyamuni vend. Amitābha ja Amitāyus elavad ka Lootossutra järgi mõlemad läänekaares.

oma elu lõpul, et järgmisena saab buddhaks bodhisattva Dhṛtiparipūrṇa, keda nimetatakse buddha Padmavṛṣabhavikrāmin.

Śaśiketu

6. pt. Śākyamuni ennustuse järgi saab selleks buddhaks Subhūti. Tema kalpat nimetatakse Ratnaprabhāsa ja buddhavälja Ratnasamḃhava.

Jāmbūnadaprabhāsa

6. pt. Śākyamuni ennustuse järgi saab selleks Buddhaks Mahā-Kātyāyana.

Raśmiprabhāsa

6. pt. Śākyamuni ennustuse järgi saab selleks buddhaks Mahā-Kāśyapa. Tema buddhavälja nimetatakse Avabhāsa ja seda kalpat Mahāvyūha.

Tamālapatracandanagandha

6. pt. Śākyamuni ennustuse järgi saab selleks buddhaks Mahā-Maudgalyāyana. Seda kalpat nimetatakse Ratiprapūrṇa ja buddhavälja Manobhirāma.

Dharmaprabhāsa

8. pt. Śākyamuni ennustuse kohaselt saab selleks buddhaks Pūrṇa. Selle kalpa nimi on Ratnāvabhāsa ja seda maailma nimetatakse Suviśuddha.

Samantaprabhāsa

8. pt. Śākyamuni ennustuse kohaselt saab selleks buddhaks Kauṇḍinya ja samuti 500 śravakat. Nende seas Gayā-Kāśyapa, Nadī-Kāśyapa, Uruvilvā-Kāśyapa, Kāla, Kālodāyin, Aniruddha, Kapphiṇa, Vakkula, Cunda, Svāgata.

Sāgaravaradharabuddhivikrīḍitābhijña

9. pt. Śākyamuni ennustuse kohaselt saab selleks buddhaks Ānanda.

Saptaratnapadmavikrāntagāmin

9. pt. Śākyamuni ennustuse kohaselt saab selleks buddhaks Rāhula.

Ratnaketurāja

9.pt. Sellenimeliseks buddhaks saavad Śākyamuni ennustuse järgi 2000 šraavakat. Buddha ütleb, et nad kõik teostavad korraga bodhisattva tee, austavad paljusid buddhasid, jõuavad ülimasse täiuslikku virgumisse ühel ajal erinevates maailmades, igaüks oma buddhaväljas. Neil on sarnane nimi ja ka muu nende buddhaväljades.

Devarāja

11. pt. Selle nimega buddhaks saab Devadatta. Tema maailma nimi on Devasopāna.

Need, kes on ennustamise ajal bodhisattvad

Vimalanetra

1. pt. Ta oli eelmises elus bodhisattva Śrīgarbha; buddha Candrasūryapradīpa poolt ennustatud (*vyākṛtya*) järgmine buddha.

Padmavṛṣabhavikrāmin

3. pt. Tema saab buddhaks pärast buddha Padmaprabhat viimase ennustuse kohaselt. Enne buddhaks saamist on ta bodhisattva Dhṛtiparipūrṇa.

e. Prabhūtaratna

11. pt. Buddha Prabhūtaratna ilmub Śākyamuni ja koguduse ette stuupas. Seega ta ilmub oma säilmete kujul. Kuna buddhad omavahel muidu ei suhtle kui vahendajate kaudu, kelleks on tavaliselt bodhisattvad, siis antud juhul on tegu erandiga. Buddha Śākyamuni suhtleb buddha Prabhūtaratnaga, viimane on aga säilmetena stuupas. Muidu on aga ta nagu buddha ikka, isegi tema tervise järele saab pärida.

Siis selgub ka tema minevik. Kui ta oli Ratnavisuddha maailmas alles bodhisattva teel, ja kui ta kuulis Lootossuutrat, siis oli ta kohe valmis täielikuks virgumiseks ja ta lubas, et kui keegi pärast tema buddhaks saamist ja lahkumist esitab Lootossuutrat, siis ta laseb kerkida oma stuupal. Nüüd Śākyamuni õpetab Lootossuutrat ja Prabhūtaratna tuligi. Prabhūtaratna kiitis Śākyamunit Lootossuutra kuulutamise eest ja kutsus ta ka aardestuupasse taevasse, siis nad istusid seal koos ühel istmel.

13. pt. Prabhūtaratna juurde tulevad ka bodhisattvad maa alt.

20. pt. Koos buddha Śākyamuniga istuvad stuupas ja oma avatud suust sirutavad nad välja oma keele, mis ulatub brahmamaailma ja neist keeltest kiirgas tohutul hulgal valguskiiri. Neist kiirtest said alguse loendatud bodhisattvad, kes läksid laiali erinevatesse maailmadesse, kus nad kuulutasid õpetust. Samasuguse ime oma keelega tegid ka teised buddhad loendamatutest teistest maailmadest. Nad tegid seda tuhat aastat ja siis tõmbasid oma keeled tagasi ja siis nad kõhatasid üheaegselt ning tegid sõrmenipsu ning sellest helist värisesid loendamatud buddhaväljad ja kõik olendid neis buddhaväljadel nägid olendid buddha väe abil siinset Sahā maailma; nad nägid loendamatuid buddhasid troonil istumas ja nägid Śākyamunit ja Prabhūtaratnat stuupas.

23. pt. Kutsub Gadgadasvarat Sahā maailma buddha Śākyamuni palvel. Gadgadasvara küsib buddha Kamaladalavimalanakṣatrarājasamkusumitā-

bhijña palvel ka seda, kas ehk Prabūtaratna kannatab (*kṣamanīyam*) millegi käes. Ja tahab näha ka Prabhūtaratna säilmeid (*dhātuvigraha*).

25. Avalokiteśvara jagab Prabhūtaratna ja Śākyamuni vahel kaheks kee, mis talle kingiti.

f. Kollektiivsena esinevad buddhad

Candraprabhāsvararāja

19. pt. Selle nimega buddhasid näeb Sadāparibhūta loendamatul hulgal, saab neilt Lootossuutra ja kuulutab seda.

Dundubhisvararāja

19. pt. Selle nimega buddhasid näeb Sadāparibhūta loendamatul hulgal, saab neilt Lootossuutra ja kuulutab seda.

Meghasvararāja

19. pt. Selle nimega buddhasid näeb Sadāparibhūta loendamatul hulgal, saab neilt Lootossuutra ja kuulutab seda.

6. Muud tegelased

Kategooria 'muud' alla olen paigutanud kõik, kes ei kuulu kolme ülalkäsitletud kategooria (šraavakad, bodhisattvad, buddhad) alla. Nende käsitlemist ühe alajaotuse all õigustab asjaolu, et tegelasi, kes ei kuulu vastava kolme kategooria alla esineb Lootossuutras üsna vähe ja neil ei ole enamasti kandvat rolli. Siin on muidugi ka erandeid. Selle alajaotuse alla käivad algse seisundi poolest ilmalikud tegelased, näiteks kuningad, aga ka jumalad, demonid ja teised mütoloogilised või poolmütoloogilised tegelased.

a. Suutra esimeses peatüki loetelus esinevad tegelased

Moodustavad osa Buddha kuulajaskonnast suutra alguses. Nad on seal üsna passiivsed ja nende kohta muud infot ei anta. Siin on mainitud nimeliselt esinevad tegelased, kõigil neil on ka suurearvuline kaaskond, kelle eesotsas nad on või keda nad esindavad. Enamus neist on mütoloogilised tegelased, kuigi nende mütoloogilisuse aste on erinev. Nad ei ole kõik jumalad. Kuusteist tõelist meest (*satpuruṣa*) ilmselt ei pruugi olla jumalused, kuid ka teiste tegelaste mütoloogilised nimed võivad peita tegelikke persoone. Nimekirja lõpetab Ajātaśatru, kes on kindlalt ajalooline figuur.

Kuusteist tõelist meest (*satpuruṣa* SP I, 2):

Bhadrapāla

Ratnākara

Susārthavāha

Naradatta

Guhyagupta

Varuṇadatta
Indradatta
Uttaramati
Viśeṣamati
Vardhamānamati
Amoghadarśin
Susamprasthita
Suvikrāntavikrāmin
Anupamamati
Sūryagarbha
Dharaṇīmḍhara

Śakra

Śakra epiteet on 'jumalate isand' (*devānāmindra*), temaga koos on 20 000 jumalapoege (*devaputra*).

Jumalapojad, kes on koos Śakraga:

Candra
Sūrya
Samantagandha
Ratnaprabha
Avabhāsaprabha

Samuti **jumalapojad** (*devaputra*):

Īśvara
Maheśvara

Neli suurt kuningat (*mahārāja*):

Virūḍhaka

Virūpākṣa
Dhṛtarāṣṭra
Vaiśravaṇa

Brahma

epiteediga *sahāṃpati* – 'maailma isand'

Śikhin

brahma ehk brahmaihuga jumalapoeg (*brahmakāyikadevaputa*)

Jyotiṣprabha

brahma ehk brahmaihuga jumalapoeg (*brahmakāyikadevaputa*)

Naagakuningad (*nāgarāja*):

Nanda
Upananda
Sāgara
Vāsuki
Takṣara
Anavatapta
Manasvin
Utpalaka

Kinnarakuningad (*kinnararāja*):

Druma
Sudharma
Mahādharma
Dharmadhara

Gandharvaihuga jumalapojad (*gandharvakāyikadevaputra*) ehk gandharvad:

Manojña

Manojñasvara

Madhura

Madhurasvara

Asurate isandad (*asurendra*):

Balin

Kharaskandha

Vemacitrin

Rāhu

Garudate isandad (*garuḍendra*):

Mahātejas

Mahākāya

Mahāpūrṇa

Maharddhiprāpta

Ajātaśatru – Māgadha kuningas (*rāja*), Vaidehī poeg

b. Ilmalikud

Buddha Candrasūryaprdīpa kaheksa poega

1. pt. Nende nimetus on *rājakumāra*. Nende lüsioloogilist staatust ei mainita, nad on bodhisattva Varaprabha õpilased saavad hiljem buddhadeks. Kuid kuna öeldakse, et nende seas bodhisattva Yaśaskāma, siis ilmselt on ka teised bodhisattvad. Milline neist on aga Yaśaskāma, see ei selgu, nagu jääb ka selgusetuks, milline neist sai buddhaks nimega Dīpaṃkara. (SP I: 12-14)

Mati
Sumati
Anantamati
Ratnamati
Viśeṣamati
Vimatisamudghāṭi
Ghoṣamati
Dharmamati

Buddha Mahābhijñāñānābhibhū 16 poega

7. pt. Buddha Mahābhijñāñānābhibhūl oli 16 poega (pojad sellest ajast, kui ta veel buddha polnud). Nad kõik said hiljem buddhadeks³⁴. Need on:

Akṣobhya
Merukūṭa
Siṃhaghoṣa
Siṃhadhvaja
Ākāśapraṭiṣṭhita
Nityaparinirvṛta
Indradhvaja
Brahmadhvaja
Amitāyus
Sarvalokadhātūpadravodvegapratyuttirṇa
Tamālapattracandanagandhābhijña
Merukalpa
Meghasvarapradīpa
Meghasvararāja
Sarvalokabhayaacchambhitatvavidhvaṃsnakara

³⁴ Vaata ka alajaotus Samaaegsed teiste maailmade buddhad.

Śākjamuni

500 ilmalikku eesotsas Sugatacetanā'ga

19. pt. Nemaad põlgasid Sadāparibhūtat, kuid hiljem järgisid teda ja nüüd on Śākyamuni juures.

Sugatacetanā

19. pt. 500 ilmaliku juht, kes kunagi põlgasid Sadāparibhūtat, siis teda järgisid, nüüd aga on Śākyamuni juures.

Vaiśravaṇa

21. pt. Kuningas (*mahārāja*). Annab Lootossuutra kuulutaja kaitseks loitsud. Esineb ka esimese peatüki loetus.

Virūḍhaka

21. pt. Kuningas (*mahārāja*). Annab Lootossuutra kuulutaja kaitseks loitsud. Esineb ka esimese peatüki loetus.

Vimaladatta

22. pt. Kuningas. Tema pojana sündis bodhisattva Sarvasattva-priyadarśana.

Śubhavyūha

25. pt. Kuningas. Ta elas kunagi ammu Buddha Jaladharagarjitaghoṣa-susvaranakṣatrarājāṃkusumitābhijña juures. Tal oli naine Vimaladattā ja kaks poega Vimalagarbha ja Vimalanetra. Ta oli varem braahmanite järgija, aga ta pojad tegid temast Buddha õpilase. Nüüd on ta bodhisattva Padmaśrī.

Vimaladattā

25. pt. Kuninganna. Kuningas Śubhavyūha naine. Aitas oma poegadel oma meest juhtida Buddha õpetuse teele. Praegu on ta bodhisattva mahasattva Vairocanaraśmipratimaṇḍitadhvajarāja.

Vimalagarbha

25. pt. Kuningas Śubhavyūha poeg. Praegu on ta bodhisattva mahasattva Bhaiṣajyarāja. Koos oma vennaga pööravad imetegude abil oma isa Buddha õpilaseks.

Vimalanetra

25. pt. Kuningas Śubhavyūha poeg. Praegu on ta bodhisattva mahasattva Bhaiṣajyarājasamudgata. Koos oma vennaga pööravad imetegude abil oma isa Buddha õpilaseks.

c. Lootossuutra kaitsjad

Tegelased, kes lubavad kaitsta Lootossuutrat või selle levitajaid. See funktsioon võib esineda ka teistel tegelastel, kuid on antud tegelaste puhul ainuke tunnusjoon. Siia kuuluvad 21. peatükis esinevad kümme naisdeemonit (*rākṣasī*), kes lubavad kaitsta Lootossuutrat ja annavad selleks ka loitsud.

Need raakṣasid on:

Lambā

Vilambā

Puṣpadantī

Makuṭadantī

Keśinī

Acalā

Mālādhārī

Kuntī

Sarvasattvojahārī

Hārītī

Lisaks veel kaks tegelast, kes esinevad ka alajaotuse Ilmalikud all ja ka ka esimese peatüki loetelus.

Vaiśravaṇa

21. pt. Kuningas (*mahārāja*). Annab Lootossuutra kuulutaja kaitseks loitsud.

Virūḍhaka

21. pt. Kuningas (*mahārāja*). Annab Lootossuutra kuulutaja kaitseks loitsud.

d. Muud mütoloogilised tegelased

Siia kuuluvad mütoloogilised tegelased, kes esinevad ka mujal kui 1. peatüki loetelus.

Suured brahmad (*mahābrahma*)

Esinevad nii 7. peatükis kui 8. peatükis, vestlevad omavahel ja paluvad Buddhal panna seadmuseratas pöörlema:

Sarvasattvatrāṭṭ

Adhimātrakāruṇika

Sudharma

Śikhin

Sāgara

11. pt. Naagakuningas (*nāgarāja*). Tema juures oli Mañjuśrī ja kuulutas Lootos-suutrat. Tema esineb ka 1. pt. loetelus.

e. Naised

Eraldi olen käsitlenud siin ka naisi Lootossuutras, kuna see problemaatika tõuseb suutras esile. Naiste kogudusse kuulumise ja nende virgumise võimalikkuse temaatika on budismis oluline olnud algusest peale. Kuigi buddha Śākyamuni lubas tekkida nunnakogudusel, kadus see hiljem hinajaana budismi maadest täisordineeritud nunnade näol ja on olnud ka paljudes mahajaana budismi piirkondades väga piiratud, seda välja arvatud hiina budismi aladel. Ehk võib siin näha Lootossuutra mõju, mis naistesse üsna soosivalt suhtub.

Kogu suutra ulatuses pöördub Buddha alati nii mees- kui naissoost järgijate poole. See on üsna tavaline ka teistes mahajaana suutrates. Seega ei tohiks nagu probleemi ollagi. Kui aga otsustada järgneva kolme näite järgi, siis on küsimus olemas, kuna muidu selliseid löike tekstis ei olekski.

1. Sāgara tütar.

11. peatükis esineb naagakuninga Sāgara tütar (*sāgaranāgarājaduhitā*). Bodhisattva Mañjuśrī sõnutsi on tema see, kes suudab mõista Lootossuutrat ja jõuda ka ülima täiusliku virgumiseni. Ta on kaheksa aastane, teab ja mõistab kõike. Prajñākūṭa ütleb küll, et kui Śākyamuni püüdlas loendamatu ajastuid, kuidas see tüdruk jõuab virgumiseni hetkega. Ja Śāriputra lisab, et naisel (*strī*) võib olla tarmukus (*vīrya*), et ta võib kuut ületavust teostada, kuid buddhasuseni (*buddhatva*) siiski ei jõua. Siis see tüdruk võtab kalliskivi ja annab selle Buddhale. Buddha võtab kalliskivi vastu ja tüdruk ütleb, et ta

jõuab ülima täiusliku virgumiseni veel kiiremini kui Buddha kalliskivi võttis. Siis ta muutus kiiresti meheks, siis bodhisattvaks ja sai buddhaks.

2. Pt. 22 ütleb, et naine (*mātrgrāma*), kes seda Lootossuutrat kuuleb, ei sünni enam naisena, ta sünnib järgmises elus Sukhāvātis (SP XXII, 242).

3. Kolmas oluline koht, mis kõneleb naistest, bodhisattva Samantabhadra peatükis, pt 26. Siin on öeldud, et Lootossuutra tuleb anda ka naiste (*mātrgrāma*) kätte (*hastagata*), aga neil peab olema neli seadmust (*dharma*): 1) toetumine buddhadele bhagavattidele (*buddhairbhagavadbhiradhiṣṭhata*); 2) hüvejuure istutamine (*avaropitakuśalamūla*); 3) pühendumine reeglitehulgale (*niyatarāśīvyavasthita*)³⁵; 4) kõigi olendite päästmise eesmärgil ülima täiusliku virgumise meel (*sarvasattvapariṭrāṇārthamanuttarāyāṃ samyaksaṃbodhau citta*).

³⁵ Vaidya annab variandi *nirayarāśīvyavasthita*, mille võiks tõlkida ka 'põrgu hulgast lahutatud' (SP XXVI, 264); Kerni toimetatud tekst annab aga ülalviidatud variandi (Kern 1977: 473), mille Kern ise ka tõlgib lähedaselt siintõlgitule (Kern 2001: 432).

Kokkuvõte

Lootossuutra ei ole ühtne tekst. Lisaks erinevatele kihistustele värssi- ja proosavormis, mis suuresti siiski kokku langevad, on võimalik jagada suutra materjal veel kolmeks suuremaks alajaotuseks. Esimene osa, peatükid 1-9, mis on suunatud šraavakatele ja tegeleb ühe sõiduki õpetuse propageerimisega; teine osa, peatükid 10-20, mis on suunatud bodhisattvatele ja mille keskmes on Buddha eluea kontseptsioon ning Lootossuutra austamine; ning erinevatest lühitekstidest koosnevad lõpupeatükid, mis on suurelt jaolt pühendatud suurte bodhisattvate lugudele. Suutra ühtsest paatosest hoolimata erinevad persoonide käsitletud teatud määral suutra eri osades.

Enamus Lootossuutra persoone jaguneb kolme grupi vahel: šraavakad, bodhisattvad ja buddhad. Suutra esimene osa on pühendatud šraavakate veenmisele ja neile ennustamisele. Šraavakatele selgitatakse, et nende senine tee ja õpetus on olnud vaid eelaste või vahend praeguse sõnumini jõudmisel. See sõnum on, et ka nemad on määratud kulgema bodhisattvateel ja nende ülimaks sihiks ei ole mitte nirvaana, milleni nad enda arvates juba jõudnud on, vaid buddha seisund, mida märgib ülim täiuslik virgumine. Enamikele Lootossuutras esinevatele šraavkatele ennustab Buddha ette ka nende buddhaks saamist tulevikus. Selle ülima sihini jõutakse väga pika aja pärast ja teeks sinna on bodhisattvatee järgimine, mille puhul rõhutatakse buddhade ja Lootossuutra austamist. Tuleviku ennustamisel teatab Buddha Śākyamuni ka selle tulevase buddha nime, kelleks antud persoon saab, samuti tema buddhavälja ja ajastu nime. Ennustamisega järgib Śākyamuni traditsiooni, mille kohaselt ka temale endale ennustati varasemas elus tulevast buddhasust.

Suur osa šraavakaid, kellele ennustatakse, küsivad seda ennustust ise. Neile on nii üllatuseks kui innustuseks Buddha ennustus oma õpilasele Śāriputrale. Enamus šraavakaid esinebki situatsioonis, kus neile ennustatakse ja nad ülistavad Buddhat, kes on neile andnud uue õpetuse ja tuleviku-perspektiivi. Paljudele šraavakatele ennustatakse ka kollektiivselt, seega nad ilmuvad tulevikus ühe ja sama nime all.

Pratjekabuddhasid Lootossuutras eraldi esile ei tooda, neid käsitletakse küll mõnes üldises määratluses, kuid ühtki konkreetset tegelast pratjeka-buddhaks ei nimetata ja seetõttu ei saa me suutrast teada ka pratjeka-buddhade tegelikku seisundit budistlikus koguduses ega nende reaktsioone suutras esitatud Buddha õpetusele.

Šraavakate ja pratjekabuddhade üldine iseloomustus antakse suutras võrdluses bodhisattvatega. Enamasti käsitletakse šraavakaid ja pratjeka-buddhasid ühiselt šraavakate koondmõiste all, vastandades nad mõlemad bodhisattvatele. Lootossuutra toob esile bodhisattvate meelestatuse kõigi olendite hüveks tegutsemisel, mille puhul suutra rõhutab buddha väe kartmatuse aspekti bodhisattvate toimimises. Šraavakatele ja pratjekabuddhadele aga heidab suutra ette nende suunatust vaid iseenda vabastamisele selle maailma köidikutest. Samas eristab šraavakaid pratjekabuddhadest asjaolu, et šraavakad on huvitatud karmikäelise õpetaja järgimisest, pratjekabuddhad aga püüdleval sarnaselt bodhisattvatega iseseisva mõtlemise poole. Bodhisattvate iseseisvat mõtlemist eristab aga pratjekabuddhade omast suunatus buddhateadmisele.

Lootossuutra esimene pool on šraavakate suhtes soosivam. Šraavakaid nimetatakse siin Buddha poegadeks nagu bodhisattvaidki ja isegi otseselt bodhisattvateks. Suutra sõnum on siin suunatud šraavakate viimisele bodhisattvatele ning neid võrdsustatakse seetõttu bodhisattvatega – neile kuulutatakse ette bodhisattvatee, mis viib ülima virgumiseni. Suutra teises pooles aga on tekstikohti, mis on šraavakate suhtes halvustavamad.

Šraavakate puhul tõuseb esile kaks erandlikku tegelaskuju. Devadatta puhul selgub, et ta on kunagi varasemas elus olnud Buddha õpetaja. Pūrṇa kirjeldusest aga selgub, et ta on sisuliselt bodhisattva, kes on võtnud šraavaka kuju. Samuti võib esile tõsta Ānanda ja Rāhula. Nende mõlemi puhul räägitakse nende minevikust, mis šraavakate puhul on eriline (v.a Devadatta ja Pūrṇa).

Bodhisattvate eri tasandite vahelisi erinevusi esile tuues on põhiliseks hinnanguluseks bodhisattvate suhtumine Lootossuutrasse. Kui bodhisattva on Lootossuutra suhtes kahtlev, ei usu seda ega järgi, siis on tegu äsja bodhisattvatele asunud bodhisattvaga, kes võib sealjuures teha ka tegusid, mis viivad seadmuse hävitamisele. Bodhisattva kõrge taseme märgiks on võime näha buddha Śākyamunit, tema buddhavälja ning seal asuvaid bodhisattvaid täiuslikena. Selle aluseks on bodhisattva omadus näha kõiki seadmusi tühjadena. Bodhisattvate õpetuses rõhutatakse just teostuse osa, milles olulise koha täidab buddhade ja Lootossuutra austamine.

Näited suurtest bodhisattvatest, kes on oma vaimsel teel juba paljusid buddhasid austanud ja Lootossuutrat nii õppinud kui õpetanud, moodustavad Lootossuutra kolmanda, kõige vähem ühtse osa. Ka siin tõuseb esile Lootossuutra suundumus segada erinevaid tegelastüüpe ja identiteete. Praegu väljapaistvad ja kõrgele vaimsele tasemele jõudnud bodhisattvad on kunagi olnud madalamal tasemel, kuid nad võivad ilmuda madalama taseme olendina ka praegu ja samuti tulevikus; samal ajal võivad ka kunagised suured õpetajad olla praegu šraavakad. Suurte bodhisattvate puhul ei too Lootossuutra esile nende ühiseid omadusi, neid võib aga üldistada konkreetsete tegelaskujude pinnalt.

Identiteedi muutmise teine külg avaldub korduvuse motiivis, mis on Lootossuutras väga tugev. Näiteks on Rāhula alati Buddha poeg, Pūrṇa alati parim jutlustaja; sünnitakse korduvalt ühe nime all, seda nii minevikus kui tulevikus – buddhaks saamiseks tuleb samu asju sooritada korduvalt

loendamatu aegkondade jooksul. Kuid mingil hetkel toob see kaasa muutuse, ülima virgumiseni jõudmise. Samas jääb küsimus, kui seisund on alati sama, kas siis on üldse erinevaid sünde ikka uuesti ja uuesti? Lootossuutra rõhutab, et praegune ja kunagine isik on üks ja seesama, samas on ka selge, et tegelase tase ja seisund võivad olla muutunud, rääkimata sellest, et tema nimi ja taustsüsteem on muutunud. Lootossuutra viitab kõikide selliste määratluste suhtelisusele ehk seadmuste tühjusele.

Šraavakate ja bodhisattvate võrdluse vormilises küljes võib välja tuua tendentsi rääkida šraavakate puhul tulevikust ja bodhisattvate puhul minevikust. Välja arvatud ülalmainitud šraavakad, on Lootossuutras kirjeldatud šraavakad üsna realistlikud tegelased, Buddha õpilased tolaegsest Indiast, kelle puhul minevikust pole midagi rääkida. Kosmilis-mütoloogiline mõõde tuleb nende kirjeldusse juurde, kui räägitakse nende tulevikust. Bodhisattvate puhul on vastupidi, nende tulevikus ei ole olulisi sündmusi ette näha, küll aga on oluline nende minevik, et selgitada nende praegust kõrget taset. Kosmilis-mütoloogilised kirjeldused nende olevikust ja minevikust väljenduvad nii aega kui ruumi iseloomustavates numbrites, mille kohta enamasti märgitakse kokkuvõtvalt 'loendamatu'.

Bodhisattvate puhul tõusevad esile bodhisattvad, kelle lugu ühel või teisel põhjusel räägitakse. Tavaliselt mõni teine bodhisattva küsib nende nime või olukorra kohta ja seejärel Buddha jutustab. Neist eristub teine grupp bodhisattvaid, kes esineb suutras ainult dialoogipartnerina ja infot nende kohta suutra ei jaga. Suured bodhisattvad, kellest jagatakse rohkem infot, on enamasti budistlikus mütoloogias tuntud tegelased. Samas võib öelda, et Lootossuutra ongi ilmselt üks nende populaarsuse põhjusi, üks varaseid tekste, mille põhjal kujunesid konkreetsete bodhisattvate kultused. Kolmanda olulise grupina räägib Lootossuutra neist bodhisattvatest, kes on mõne praeguse tuntud bodhisattva või buddha varasemad kehastused. Siin esineb

neli tegelast ja kõik nad on kas buddha Śākyamuni või mõne suutras läbivalt esineva bodhisattva (Mañjuśrī, Maitreya, Bhaiṣajyarāja) eelmise elu ilmingud.

Suured bodhisattvad jagunevad kaheks grupiks. Esimese moodustavad kolm suutras läbivalt esinevat bodhisattvat Mañjuśrī, Maitreya ja Bhaiṣajyarāja, nad küsivad küsimusi ja neile jutustab Buddha erinevaid lugusid ning pöördub nende poole õpetuse andmiseks, samuti kõneldakse nende mineviku eludest; nende minevikuga seostub mõni teine konkreetne bodhisattva (vastavalt Varaprabha, Yaśaskāma ja Sarvasattvapriyadarśana), kelle mineviku lugu ei ole standardiseeritud. Teise grupi moodustavad samuti kolm bodhisattvat Gadgadasvara, Avalokiteśvara ja Samantabhadra. Kaks neist, Gadgadasvara ja Samantabhadra tulevad teistelt buddhaväljadelt, mis mõlemad asuvad idakaares. Avalokiteśvara puhul on tema päritolu ebaselgem, ta asub suutra alguses Gṛdhrakūṭa mäel buddha Śākyamuni kaaskonnas, samas mainitakse ka, et ta kuulub buddha Amitābha kaaskonda, selle buddhaväljas, mis asub läänekaares. Gadgadasvara ja Samantabhadra tulevad Sahā maailma, et näha Śākyamunit ja siinseid bodhisattvaid ning kuulda Lootossuutrat. Gadgadasvarat ja Avalokiteśvarat aga ühendab see, et nad võivad võtta erinevaid kujusid, selleks, et olendeid õpetada; Samantabhadra puhul kõneldakse vaid ühest kujust. Nii Avalokiteśvara kui Samantabhadra lubavad ka olendeid kaitsta. Seega on viimase grupi põhiliseks tunnuseks olendite aitamine, õpetamine erinevate kujude all, ning samuti ruumiliselt kauge päritolu. Esimest suurte bodhisattvate gruppi aga iseloomustab kohalik (Sahā maailma) päritolu, samas aga pikk ajalugu.

Buddha on Lootossuutras eelkõige Śākyamuni, tema on ka teoses peategelane, põhiline jutustaja ja dialoogi osapool. Teine oluline buddha on Prabhūtaratna, kes ilmub oma stuupa ja seal olevate säilmete kuju. Seega on ta ammu surnud buddha, kuid kes oma töotusele vastavalt ilmub sinna, kus kuulutatakse Lootossuutrat, ja nagu selgub võib ta tunduda üsna elus. Tema on aga ainus buddha, kellega Śākyamuni otse suhtleb. Buddhad muidu

omavahel otse ei suhtle, nad asuvad oma buddhaväljas ja saadavad tervitusi bodhisattvate kaudu.

Lisaks neile kahele buddhale esinevad Lootossuutras veel buddhad, kes on samaaegsed Lootossuutra tegevustikuga. Need on 15 buddhat, kes kunagi olid Śākyamuni vennad ja praegu asuvad kaheksas ilmakaares. Lisaks veel kaks kaugemate buddhaväljade buddhat, kelle juurest tulevad bodhisattvad Gadgadasvara ja Samantabhadra. Lisaks veel Amitābha, keda võib samastada ühe Śākyamuni endise venna Amitāyusega. Neil buddhadel puudub Lootossuutra tegevuses aktiivsus, v. a buddha Kamaladalavimala-nakṣatrarājasaṃkusumitābhijñā, kes hoiatab bodhisattva Gadgadasvarat, et too ei peaks Sahā maailma kuidagi halvaks.

Teise kategooria moodustavad mineviku buddhad, kellest räägitakse Lootossuutra praeguste tegelaste minevikku meenutades. Kolmanda kategooria moodustavad ennustatud buddhad ehk need, kelleks saavad praegu Lootossuutras esinevad tegelased, eelkõige šraavakad. Seega esinevad Lootossuutras kõigi kolme aja – mineviku, oleviku ja tuleviku buddhad.

Buddha Śākyamuni kohta esitab Lootossuutra aga üsna uudse kontseptsiooni. Nimelt selgub, et Buddha pole virgunud alles selles elus, vaid virgus juba loendamatuid ajastuid tagasi ja teeb seda ikka uuesti, et olendeid aidata. Seega esineb Buddha Lootossuutras ühest küljest kui peaaegu igavikuline figuur, teisalt viitab selline kirjeldus Buddhale kui bodhisattvale. Kuna bodhisattvate iseloomustajaks on mahajaana järgi olendite aitamine ning selleks üha uuesti kannatavasse maailma sündimine. Jutt Buddha virgumisest alles selles elus on aga vaid vahend, sest Buddha peab end näitama siit maailmast lahkuvana, muidu olendid arvavad, et Buddha on igavesti nende kõrval ja ei asu virgumise suunas tegutsema. Vahendina võib käsitleda ka kõiki teisi buddhasid, sest nagu Śākyamuni ise ütleb, on need tema poolt imeväel loodud, ikka selleks, et olendeid õpetada.

Niisiis, kui šraavakate ja bodhisattvate kosmilistes kirjeldustes muutub nende identiteet küsitavaks, siis veel küsitavam on see buddhade puhul. Kuid tühjuse mõistest lähtudes ei peagi mingi persooni tegelikkus kuidagi tõestatud olema.

Lisaks põhitegelastele on käesolevas töös välja toodud ka suutras tihti vaid nimeliselt esinevad tegelased, kes ei kuulu ühegi varemnimetatud kategooria alla. Need on eelkõige suutra alguses Buddha kaaskonna ühe osa moodustavad tegelased, kelle määratlus on enamasti üsna mütoloogiline: naagakuningad, kinnarakuningad, jumalapojad jt, kel puudub suutras edasine aktiivsus. Nende seas esineb ka ühe erandina ajalooline tegelane kuningas Ajātaśatru. Lisaks veel ilmalikud ehk need, kes pole ei šraavakad, bodhisattvad ega buddhad ja esinevad eelkõige mineviku lugudes; kuid esile tõusevad siin kaks Lootossuutra olevikus esinevat kuningat, kes samuti annavad loitsud ning on seega ka Lootossuutra kaitsjatena kirjas. Muude tegelaste seas on käsitletud ka naised, kuna naistest rääkides ei määratle Lootossuutra enamasti, kas juttu on nunnadest või mitte. Lootossuutra on naiste suhtes üldsiselt väga soosival arvamusel, eriti tuleb siin märkida Samantabhadra peatükki, mis suisa nõuab, et Lootossuutra tuleb anda ka naiste kätte, tingimused neile naistele aga ei erine muudest bodhisattvatele antud õpetustest.

Käesolev Lootossuutra personoloogia käsitus ei pretendeeri mingil moel selle teema lõplikule lahendusele, vaid saab olla pigem eeltööks antud teema põhjalikumale käsitlusele.

Summary

Thesis "Persons in the Lotus Sūtra" focuses on the descriptions of all characters in this famous Mahāyāna sūtra. The thesis is based on original Sanskrit publication of the *Saddharmapuṇḍarīkasūtra*. The main purpose of current work was to describe and systematize all persons who occur in this text. The first chapter of the thesis is about history and content of the Lotus Sūtra; the second chapter compares śrāvakas and bodhisattvas as different types; the third, the fourth and the fifth chapters are respectively about śrāvakas, bodhisattvas and buddhas; the sixth is dealing with other persons.

The foremost division was made between śrāvakas ('hearers'), bodhisattvas ('beings of awakening') and buddhas ('awakened ones'). The term śrāvaka comprises also the term pratyekabuddha ('buddha for himself') and the sūtra does not mention any particular person by the term pratyekabuddha. Pratyekabuddhas are only mentioned in general descriptions of different types of characters.

The sūtra can be divided into different textual levels. The first is chapters 1-9 which is targeted mainly to śrāvakas; the second is chapters 10-20 and it deals mainly with bodhisattvas; the third portion is remaining 21-27 chapters which are mainly stories of famous bodhisattvas. The message to śrāvakas is that the teaching meant for them before was just a skilful means (*upāyakaūśalya*) and the real teaching is delivered now here in the Lotus Sūtra, this is a teaching for bodhisattvas which leads to buddhahood. This portion of the sūtra says that śrāvakas and bodhisattvas are actually the same and the real buddhahood is also prepared for śrāvakas. Thus the Lotus Sūtra explains the teaching of one vehicle (*ekayāna*) and here the Buddha predicts (*vyākaraṇa*) the future buddhahood of śrāvakas. These predictions give the

most important information about śrāvakas, their future name as buddha and the name of their buddha-field and era.

Information of śrāvakas is mainly about their future, information of bodhisattvas is about their past. Stories of bodhisattvas are like examples for good conduct on Buddhist way. These stories tell what bodhisattvas did to get that high position they have now. They had honoured uncountable buddhas and praised the Lotus Sūtra before.

In comparison of different types it is said that śrāvakas desire a strong teacher but pratyekabuddhas and bodhisattvas desire independent knowledge; at the same time śrāvakas and pratyekabuddhas have a common aim, they follow the Buddhist path only for their own nirvāṇa, but bodhisattvas do it because of the happiness of all beings.

The hierarchy of bodhisattvas is set by the attitude toward the Lotus Sūtra. Bodhisattvas, who are not scared while they are listening the sūtra, are more advanced. The other factor here is seeing Buddha and his companion and his buddha-field as perfect. Those who see these as unearthly buddha-field are really highly qualified bodhisattvas.

Most remarkable śrāvakas are certainly Pūrṇa and Devadatta. Pūrṇa is śrāvaka who has capability of bodhisattva; and Devadatta is śrāvaka who was the teacher of Buddha in his previous life.

Bodhisattvas can be divided into two big groups. One group is those who are mere partners of conversation with Buddha. Others are famous bodhisattvas who can be divided also to two groups. Those who are from our world and have a long history here, these are Maitreya, Mañjuśrī and Bhaiṣajyarāja, they have an important activity in the sūtra. Others who are from the worlds far away, these are Avalokiteśvara, Gadgadasvara and Samantabhadra, they are as defenders of people and preachers of Lotus Sūtra, they have miraculous powers and they take different forms to help people.

The Buddha in the Lotus Sūtra is the one who has become a Buddha already uncountable eras before. He appears to this world to help people and to show them the way to awakening. Thus the Buddha is an eternal being, but also a bodhisattva who does not go to final nirvāṇa and prefers to appear to the suffering world again and again to help other beings. Nirvāṇa is just a show, a means to lead beings to the Buddhist path.

The main Buddha who appears in the sūtra is Śākyamuni. The other one is Prabhūtaratna who appears in the form of his stūpa and his remains. There are more three groups of buddhas: past, present and future buddhas. Past buddhas are in the past lives of persons of Lotus Sūtra; buddhas of present are mostly buddhas in the eight cardinal points who previously were brothers of Śākyamuni; and future buddhas are these who are predicted to be nowadays śrāvakas.

Remaining category is characters in the Lotus Sūtra who does not fit to any previous division and they also do not have a remarkable role in the sūtra.

Kasutatud kirjandus

Esmased allikad

Vaidya, P. L. 1960. *Saddharmapuṇḍarīkasūtra*. Ed. by Vaidya, P. L. *Buddhist Sanskrit Texts*. Darbhanga: The Mithila Institute (of Post-Graduate Studies and Research in Sanskrit Learning).

Kern, Henrik 1992. *Saddharmapuṇḍarīkasūtra*. Bibliotheca Buddhica. X. Ed. by H. Kern, Bunjiu Nanjio. Delhi: Motilal Banarsidass.

Sekundaarsed allikad

Kern, Hendrik 2001. *The Saddharma-Pundarīka or The Lotus of the True Law*. Transl. by Hendrik Kern. Delhi: Motilal Banarsidass Publishers.

Hurvitz, Leon 1976. *Scripture of the Lotus Blossom of the Fine Dharma (The Lotus Sutra)*. Translated from Chinese of Kumārajīva by Leon Hurvitz. New York: Columbia University Press.

Murano, Senchu 1991. *The Lotus Sutra*. Transl. from the Chinese by Senchu Murano. Nichiren Shu Headquarters.

Kirjandus

Conze, Edward 2000. *Thirty Years of Buddhist Studies*. New Delhi: Munshiram Manoharlal Publishers.

- Edgerton, Franklin 1998a. *Buddhist Hybrid Sanskrit Grammar and Dictionary*. Vol. I. Delhi: Motilal Banarsidass.
- Edgerton, Franklin 1998b. *Buddhist Hybrid Sanskrit Grammar and Dictionary*. Vol. II. Delhi: Motilal Banarsidass.
- Hirakawa, Akira 1998. *A History of Indian Buddhism*. Transl. and ed. by Paul Groner. Delhi: Motilal Banarsidass.
- Kanno, Hiroshi 2002. Practice of Bodhisattva Never Disparaging in the Lotus Sūtra and its Reception in China and Japan. *The Journal of Oriental Studies*. Vol 12. 104-122
- Kark, Maret 1975. Õnneliku maa suutra. *Pronksnaeratus*. J. Parnov. Tallinn: Valgus, 262-267.
- Kim, Young-ho 1992. *Tao-sheng's Commentary on the Lotus Sūtra*. Delhi: Sri Satguru Publications.
- Lopez, Donald S. 1993. On the Interpretation of Mahāyāna Sūtras. *Buddhist Hermeneutics*. Ed. by Lopez, Donald S. Delhi: Motilal Banarsidass (Kuroda Institute 1988): 47-70.
- Lu K'uan Yü 1971. *Practical Buddhism*. London: Rider & Company.
- Läänemets, Märt 2006a. Põimiksuutra. *Eesti Akadeemilise Orientaalseltsi Aastaraamat 2006*. Tartu: Eesti Akadeemiline Orientaalselts, 59-86.

- Läänemets, Märt 2006b. Bodhisattva Avalokiteśvara in the *Gaṇḍavyūhasūtra*.
Chung-Hwa Buddhist Studies, No. 10, pp 295-339.
- Läänemets, Märt 2003. Võluahv ja kaupmehepoeg Sudhana. Palveränd pühakirjas
ja kirjanduses. *Tuna*. 3, 4-12.
- Mäll, Linnart 1998. *Nulli ja lõpmatuse kohal*. Tartu: Ilmamaa.
- Mäll, Linnart 2003. *Studies in the Astasāhasrikā Prajñāpāramitā and Other Essays*.
Tartu: Tartu University.
- Mäll, Linnart 2005. Ületava mõistmise suutrad. *Teemantsuutra. Südasuutra*.
Ühetähesuutra. Tartu: Lux Orientis.
- Mäll, L., Läänemets, M., Toome, T. 2006. *Ida mõtteloo leksikon*. Tartu: Tartu Ülikooli
orientalistikakeskus.
- Nagao, Gadjin M. 1997. The Bodhisattva returns to this world. *The Bodhisattva
Doctrine in Buddhism*. Ed. by Leslie S. Kawamura. Delhi: Sri Satguru
Publications.
- Nakamura, Hajime 1999. *Indian Buddhism: A Survey with Bibliographical Notes*.
Delhi: Motilal Banarsidass.
- Nattier, Jan 2007. *The Bodhisattva Path. Based on the Ugraparipṛcchā, a Mahāyāna
Sūtra*. A Study and Translation Jan Nattier. Delhi: Motilal Banarsidass.
- Niwano, Nikkyo 1990. *A Guide to the Threefold Lotus Sutra*. Tokyo: Kosei
Publishing Co.

Pagel, Ulrich 1995. *The Bodhisattvapiṭaka*. Tring: The Institute of Buddhist Studies.

Rawlinson, Andrew 1977. The Position of the *Aṣṭasāhasrikā Prajñāpāramitā* in the Development of Early Mahāyāna. *Prajñāpāramitā and Related Systems: Studies in honor of Edward Conze*. Berkeley Buddhist Studies Series, 3-34.

Sarao, K. T. S. 2004. *Origin and Nature of Ancient Indian Buddhism*. Taipei: The Corporate Body of the Buddha Educational Foundation.

Silk, Jonathan A. 2001. The Place of the *Lotus Sūtra* in Indian Buddhism. – *The Journal of Oriental Studies*. Vol. 11. The Institute of Oriental Philosophy.

Suguro, Shinjo 1998. *Introduction to the Lotus Sutra*. Fremont: Jain Publishing Company.

Suzuki, Daisetz Teitaro 2007. *Outlines of Mahayana Buddhism*. Delhi: Munshiram Manoharlal Publishers.

Tamura, Yoshiro 1989. The Ideas of the *Lotus Sutra*. *The Lotus Sutra in Japanese Culture*. University of Hawaii Press.

Tatz, Mark 2001. *The Skill in Means (Upāyakaśālyā) Sūtra*. Translated by Mark Tatz. Delhi: Motilal Banarsidass.

Toome, Teet 2006. Samantamukha peatükk: Avalokiteśvara erinevate kujude õpetus. *Eesti Akadeemilise Orientaalseltsi Aastaraamat 2006*. Tartu: Eesti Akadeemiline Orientaalselts, 87-96.

- Vaidya, P. L. 1960. Introduction. *Saddharmapuṇḍarīkasūtra*. Buddhist Sanskrit Texts. Darbhanga: The Mithila Institute (of Post-Graduate Studies and Research in Sanskrit Learning). VI-X.
- Vorobyova-Desyatovskaya, Margarita I. 2000. Bodhisattvas in the Lotus and Other Sutras. *The Journal of Oriental Studies*. Vol 10. Tokyo: The Institute of Oriental Philosophy, 109-118.
- Winternitz, Maurice 1983. *History of Indian Literature*. Vol II, Buddhist Literature. Delhi: Motilal Banarsidass.